

Sagelvmo, Ingunn; Slettebø, Olav; Strøm, Birger

Book

Konkurransetsatte næringer i Norge : en oppdatering 2023

Provided in Cooperation with:

Statistics Norway, Oslo

Reference: Sagelvmo, Ingunn/Slettebø, Olav et. al. (2023). Konkurransetsatte næringer i Norge : en oppdatering 2023. [Oslo] : Statistisk sentralbyrå.

https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/konjunkturer/artikler/konkurransetsatte-naeringer-i-norge/_/attachment/inline/16deb290-c440-41de-a2ae-70c4741d2019:26a73cf5f5728f8e763a498fb93226568fc02720/RAPP2023-11.pdf.

This Version is available at:

<http://hdl.handle.net/11159/15823>

Kontakt/Contact

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft/Leibniz Information Centre for Economics
Düsternbrooker Weg 120
24105 Kiel (Germany)
E-Mail: [rights\[at\]zbw.eu](mailto:rights[at]zbw.eu)
<https://www.zbw.eu/>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Dieses Dokument darf zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen. Sofern für das Dokument eine Open-Content-Lizenz verwendet wurde, so gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der Lizenz gewährten Nutzungsrechte. Alle auf diesem Vorblatt angegebenen Informationen einschließlich der Rechteinformationen (z.B. Nennung einer Creative Commons Lizenz) wurden automatisch generiert und müssen durch Nutzer:innen vor einer Nachnutzung sorgfältig überprüft werden. Die Lizenzangaben stammen aus Publikationsmetadaten und können Fehler oder Ungenauigkeiten enthalten.

<https://savearchive.zbw.eu/termsfuse>

Terms of use:

This document may be saved and copied for your personal and scholarly purposes. You are not to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public. If the document is made available under a Creative Commons Licence you may exercise further usage rights as specified in the licence. All information provided on this publication cover sheet, including copyright details (e.g. indication of a Creative Commons license), was automatically generated and must be carefully reviewed by users prior to reuse. The license information is derived from publication metadata and may contain errors or inaccuracies.

Konkurranseutsatte næringer i Norge

En oppdatering 2023

TALL

SOM FORTELLER

RAPPORTER / REPORTS

2023/11

Ingunn Sagelvmo, Olav Slettebø og Birger Strøm

I serien Rapporter publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå

Publisert: 28. februar 2023

ISBN 978-82-587-1684-3 (trykt)

ISBN 978-82-587-1685-0 (elektronisk)

ISSN 0806-2056 (trykt)

ISSN 1892-7513 (elektronisk)

Standardtegn i tabeller	Symbol
Ikke mulig å oppgi tall Tall finnes ikke på dette tidspunktet fordi kategorien ikke var i bruk da tallene ble samlet inn.	.
Tallgrunnlag mangler Tall er ikke kommet inn i våre databaser eller er for usikre til å publiseres.	..
Vises ikke av konfidensialitetshensyn Tall publiseres ikke for å unngå å identifisere personer eller virksomheter.	:
Desimaltegn	,

Forord

Norske bedrifter konkurrerer med hverandre og med bedrifter i utlandet. Næringer der bedriftene i stor grad konkurrerer med utenlandske bedrifter kaller vi *konkurransetsatte*.

Hvordan kan vi operasjonalisere dette begrepet? Hvilke norske næringer er mest konkurransetsatte? Hvilke produkter er typiske for norsk eksport og i hvilke næringer befinner bedriftene som står bak eksporten seg? Hvilke næringer og produkter er særlig utsatt for importkonkurranse?

I denne rapporten prøver vi å svare på disse spørsmålene. Vi studerer også den økonomiske utviklingen over tid i de konkurransetsatte næringene, og prøver å kartlegge om det finnes systematiske forskjeller i utviklingen sammenlignet med andre markedsrettede næringer. I studien baserer vi oss på tallmaterialet fra nasjonalregnskapet (NR), og tar utgangspunkt i en middels detaljert næringsgruppering.

Rapporten følger opp et tilsvarende arbeid som ble gjort i Statistisk sentralbyrå i 2013.¹ Vi diskuterer hvordan konkurransesituasjonen for norske næringer har endret seg siden den gang.

Rapporten er skrevet på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Statistisk sentralbyrå, 17. februar 2023.

Lasse Sandberg
avdelingsdirektør

¹ Torbjørn Eika, Birger Strøm og Ådne Cappelen: Konkurransetsatte næringer i Norge. Rapport 58/2013, Statistisk sentralbyrå

Sammendrag

Å dele inn økonomien i konkurranseutsatt og skjermet sektor (K- og S-sektor) er vanlig i mange makroøkonomiske sammenhenger. Særlig i analyser av lønnsveksten og produktivitetsutvikling er et slikt skille mye brukt. I teorien kan man trekke et skarpt skille mellom K-næringer og S-næringer. Skillet er ikke alltid lett å se i praksis.

I denne studien bruker vi ulike tilnærminger for å identifisere næringer i Norge som kan betegnes som konkurranseutsatte. Rapporten er basert på et større arbeid gjort av SSB i 2013. Vi har valgt å beholde mesteparten av metodikken fra den gang.

Nesten alle næringer er på et eller annet vis utsatt for konkurranse fra utlandet, men i varierende grad. Det er ikke åpenbart hvordan man skal operasjonalisere begrepet «konkurranseutsatthet», og inndelingen vi presenterer bør ikke tolkes som en fasit. Utgangspunktet vårt er følgende indikatorer:

- andelen av næringenes verdiskaping som går til eksport
- importandelene i innenlandsk anvendelse av næringenes hovedprodukter.

Disse indikatorene blir supplert med analyser av variasjonen i næringenes driftsresultat som andel av faktorinntekt over tid.

Når næringens "konkurranseutsatthet" er over en viss grense, klassifiseres den som en K-næring. Næringer som ikke er klassifisert som K-næringer, regner vi som del av S-sektor. Vi vil fremheve at det ser ut til å være betydelig stabilitet i norsk økonomi hva gjelder størrelse på K-sektor målt etter denne metoden.

Som i Eika m. fl. (2013) deler vi K-næringene inn i følgende undergrupper:

- Ressursbaserte næringer
- Leverandørnæringer til utvinningsnæringen
- Ikke-stedbundne næringer

Med "ikke-stedbundne næringer" mener vi dem som ikke har annen forankring til norske produksjonsfaktorer enn arbeidskraften. Utvinning av olje og gass står alene for over 40 prosent av norsk eksport, og utvinningsnæringen er slik sett dominerende blant næringene vi klassifiserer som konkurranseutsatte.

Følgende næringer ble klassifisert som K-sektor i Eika m. fl. (2013), og er det fortsatt: **Samtlige industrinæringer** unntatt **trykking og reproduksjon av innspilte opptak**. Dessuten **rørtransport, tjenester i tilknytning til utvinning, bergverksdrift, fiske, fangst og akvakultur** og **utenriks sjøfart**.

Næringer som ikke ble klassifisert som K-sektor i Eika m. fl. (2013), men som nå vurderes som konkurranseutsatte, er **faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting** samt **transport utenom utenriks sjøfart**.

Den eneste næringen som ble vurdert å være K-sektor i Eika m. fl. (2013), men som nå ikke lenger oppfyller kravet til å være konkurranseutsatt, er **skogbruk**.

Med utgangspunkt i denne klassifiseringen ser vi på status og utvikling i K-sektor i Norge ved hjelp av sentrale økonomiske indikatorer. Analysen er basert på årlige nasjonalregnskapstall som var tilgjengelige høsten 2022 for tidsrommet fra 1970 til 2019. Hovedvekten legges på utviklingen etter årtusenskiftet og for fastlandsnæringene.

I 2019 sysselsatte K-næringene 16 prosent av alle sysselsatte personer i Norge, opp fra 14 prosent i 2010. Næringer som i stor grad baserer seg på leveranser til utvinningsnæringen stod for 2,5 prosent, andre næringer direkte og indirekte basert på naturressurser stod for 4,5 prosent, mens det man kan kalle ikke-stedbundne næringer stod for 9 prosent². I 2010 var tilsvarende tall henholdsvis 3, 5 og 6 prosent.

Økningen skyldes at K-sektor har blitt utvidet med to nye næringer, slik at sysselsettingen har fått et nivåskift opp. Samtidig falt sysselsettingen i K-sektor (både den gamle og nye inndelingen) en del mellom 2013 og 2017. Etter dette har tendensen vært en svak økning i sysselsettingen.

Den økonomiske veksten i de konkurransetsatte fastlandsbaserte næringene har i perioden etter 2000 vært svakere enn i andre markedsrettede næringer. Den gjennomsnittlige årlige veksten i bruttoproduktet i K-næringene var 1,1 prosent mot 3,1 prosent i de øvrige. I rapporten fra 2013 fant man at vekstutviklingen hadde vært nokså lik for de to næringsgruppene, og kun noe svakere i K-sektor fastland.

Den gang fant man at aktivitetsutviklingen i de ikke-stedbundne næringene lå tett opp til K-sektor samlet, mens naturressursbaserte næringer har vokst mindre og leverandørvirksomheten mer. I denne rapporten finner vi at gjennomsnittlig årlig vekst i ikke-stedbundne næringer har vært kun 0,5 prosent i perioden 2000-2019. Tilsvarende tall for ressursbaserte og leverandørvirksomhet er 1,1 prosent og 3,3 prosent.

Denne utviklingen kan delvis forklares med svak utvikling i utførte timeverk, som faktisk falt noe i ressursbaserte og ikke-stedbundne næringer. Ser vi på produktivitetsutviklingen i de ulike gruppene finner vi en jevnere utvikling.

Driftsresultatets andel av faktorinntekten har i perioden 2000–2019 holdt seg nokså stabil i K-sektor fastland og markedsrettet S-sektor. Utviklingen var i denne perioden betydelig svakere i leverandørindustrien, noe som henger sammen med oljeprisfallet fra 2014.

Økningen i gjennomsnittlig timelønnskostnad etter årtusenskiftet var noe sterkere K-sektor enn i markedsrettet S-sektor. Men dette skyldes mest petroleumsrelaterte næringer. Når vi holder disse utenfor K-sektor-aggregatet, var realveksten i timelønnskostnader omtrent lik i K-sektor som i markedsrettet S-sektor.

² Utenriks sjøfart er her regnet som en ikke-stedbunden næring.

Abstract

In this study, we divide the economy of Norway into competitive and sheltered sectors. This is common in many macroeconomic contexts, especially when analyzing wage growth and productivity development.

In theory, a sharp distinction can be drawn between competitive and sheltered sectors. The distinction is not always easy to see in practice. We use different approaches to identify industries that are exposed to international competition. The report is based on a larger work done by Statistics Norway in 2013. We have kept most of the methodology.

Almost all industries are in one way or another exposed to competition from abroad, but to varying degrees. It is not obvious how to operationalize the term "vulnerability to competition", and the division we present should not be interpreted as a conclusion. Our starting point is the following indicators:

- the proportion of the industries' value creation that goes to export
- the import shares in domestic use of the industries' main products.

These indicators are supplemented with analyzes of the variation in the industries' operating profit as a share of factor income over time.

When the industry's "exposure to competition" is above a certain limit, it is classified as a competitive industry. Other industries are taken to be part of the sheltered sector. There appears to be considerable stability in the Norwegian economy in terms of the size of the competitive sector measured according to this method.

Based on our classification, we look at the status and development in the competitive sector in Norway using key economic indicators. The analysis is based on annual national accounts figures that were available in the autumn of 2022 for the period from 1970 to 2019. The main emphasis is placed on developments after the turn of the millennium and for mainland industries.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	6
1. Innledning	8
1.1. Eksport og import	9
2. Norske eksportprodukter	14
2.1. Petroleum dominerer fortsatt, men i mindre grad enn før	14
2.2. Eksportandeler – produkter	15
3. Verdiskapingen fra eksport	18
4. Import	22
5. Variasjon i lønnsomhet	23
6. Klassifikasjon av næringer	25
6.1. Utekonkurrerende næringer	25
6.2. Hjemmekonkurrerende næringer	25
6.3. Andre konkurranseutsatte næringer	26
6.4. Om enkelt næringer som ikke "har kommet med"	27
7. Økonomisk utvikling etter klassifisering	29
7.1. Aktivitetsutvikling	29
7.2. Timelønnskostnader	32
7.3. Produktivitet	33
7.4. Lønnsomhet.....	34
8. Avslutning	36
Referanser	37
Figurregister	38
Tabellregister	39

1. Innledning

Økonomien kan deles inn i en konkurransetsatt og en skjermet sektor, heretter kalt K-sektor og S-sektor. Forskjellen mellom dem er hvorvidt de møter konkurranse fra utlandet eller ikke. I praksis er det ofte ikke et klart skille mellom de to, men heller glidende overganger.³

En næring behøver ikke å drive med eksport for å være konkurransetsatt. Konkurransen fra utlandet kan også komme i form av import som konkurrerer med sektorens produkter på hjemmemarkedet. Konkurransetsatte næringer behøver heller ikke være industri, men kan like gjerne være tjenesteytende. Næringer kan være konkurransetsatte i produktmarkedene, på arbeidsmarkedet og i kapitalmarkedene. I denne rapporten konsentrerer vi oss om konkurranse i produktmarkedene.

Inndelingen i K-sektor og S-sektor er av betydning for inntektsoppgjørene i Norge, der det er tenkt at lønnsevnene i K-sektor skal fungere som norm for lønnsveksten i resten av økonomien. Denne innordningen skal legge til rette for å opprettholde norsk konkurranseevne, og sikre høyere sysselsetting og lavere arbeidsledighet i makro enn man kan oppnå i et system uten koordinering i lønnsoppgjørene.

Hovedkursteorien fanger opp viktige trekk ved lønnsdannelsen i en liten, åpen økonomi som den norske.⁴ Hovedkursmodellens to næringsgrupper, konkurransetsatte og skjermede, er en forenklet fremstilling av en virkelighet der næringene i ulik grad er utsatt for internasjonal konkurranse. Graden av konkurransetsatthet varierer i praksis over tid, mellom næringer og etter hvilke parametere man legger vekt på når man snakker om konkurransetsatthet.

Frontfagsmodellen bygger på at noen av K-næringene forhandler om lønn først. Lønningene i andre konkurransetsatte næringer, samt skjermede næringer, er så forventet å oppfatte resultatet i frontfaget som en norm. Da dukker spørsmålet opp om hvilke næringer som bør inkluderes i frontfaget hvis det skal representere den delen av næringslivet som i spesielt stor grad er utsatt for konkurranse med utlandet. I praksis og av institusjonelle årsaker er frontfaget snevrere enn K-sektor.

Empiriske studier av graden av konkurransetsatthet i ulike næringer kan bidra til en slik vurdering.

I denne rapporten baserer vi oss på tallmaterialet fra nasjonalregnskapet (NR) og i utgangspunktet deres produkt- og næringsklassifikasjon. Beregningene er gjort med en middels disaggregert nærings- og produktinndeling.

I noen sammenhenger legges det stor vekt på sontringen mellom varer og tjenester. I den grad vi bruker begrepene holder vi oss til nasjonalregnskapets konvensjoner⁵.

³ Det idéhistoriske bakteppet for skillet mellom K- og S-sektor og «den skandinaviske inflasjonsmodellen» er redegjort for i Aukrust (1987). Se også Lie (2012)

⁴ Se NOU 2021: 5 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2021

⁵ Hva som er vare og hva som er tjeneste, kan av og til være gjenstand for revisjoner. Dette har vi et eksempel på i mellomrevisjonen for 2022, se kapittel 5 i [Økonomiske analyser 4/2022](#) fra SSB. Endringen påvirker ikke tallmaterialet i denne rapporten.

Tradisjonelt har en kanskje forbundet utenrikshandel med handel med varer, men det foregår i økende grad handel med tjenester mellom land. I Norge har frakttjenester til sjøs lenge utgjort en stor andel av eksporten, slik at eksport av tjenester er ikke noe nytt for oss.

I nasjonalregnskapets terminologi dekker begrepet "produkter" både varer og tjenester. Merk at NR sin definisjon av eksport ikke inkluderer handel gjennom etablering i utlandet. Det vil si at produkter som er produsert i datterselskaper eller filialer i utlandet ikke inngår i eksporttallene. Inntekt som opptjenes gjennom slik virksomhet vil tilfalle den norske eieren og i nasjonalregnskapet bli postert som formuesinntekt fra utlandet.

Vi legger i analysen stor vekt på beregninger basert på tall fra 2019 som var det siste året med endelige nasjonalregnskapstall da arbeidet med denne rapporten ble påbegynt. Det har også vært et poeng å holde de ekstraordinære korona-årene utenfor.

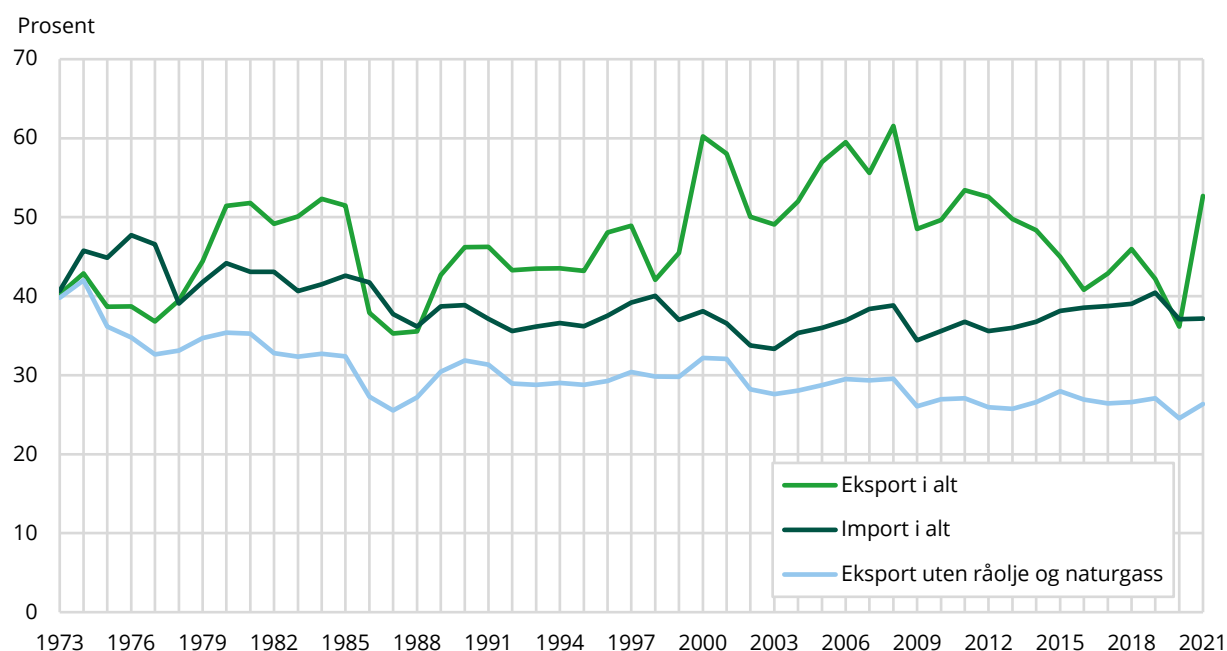
I hvilken grad har resultater basert på 2019-tall gyldighet for andre år og fremtiden? Det er ikke lett å svare på. Man kan neppe underslå at valg av analyseperiode vil kunne påvirke resultatene. Vi mener at vi til dels bøter på dette problemet ved å se våre resultater opp mot tilsvarende analyse som ble gjort i 2013. Som vi illustrerer i de kommende kapitlene viser resultatene stor grad av stabilitet, noe som understøtter at metodikken lykkes med å belyse noen strukturelle trekk i norsk økonomi.

1.1. Eksport og import

Vi starter med å kaste et blikk på utviklingen i norsk utenrikshandel som andel av BNP Fastlands-Norge. Noen hovedtrekk ved utenrikshandelen i tidsrommet 1970–2019 er illustrert i figur 1.1.

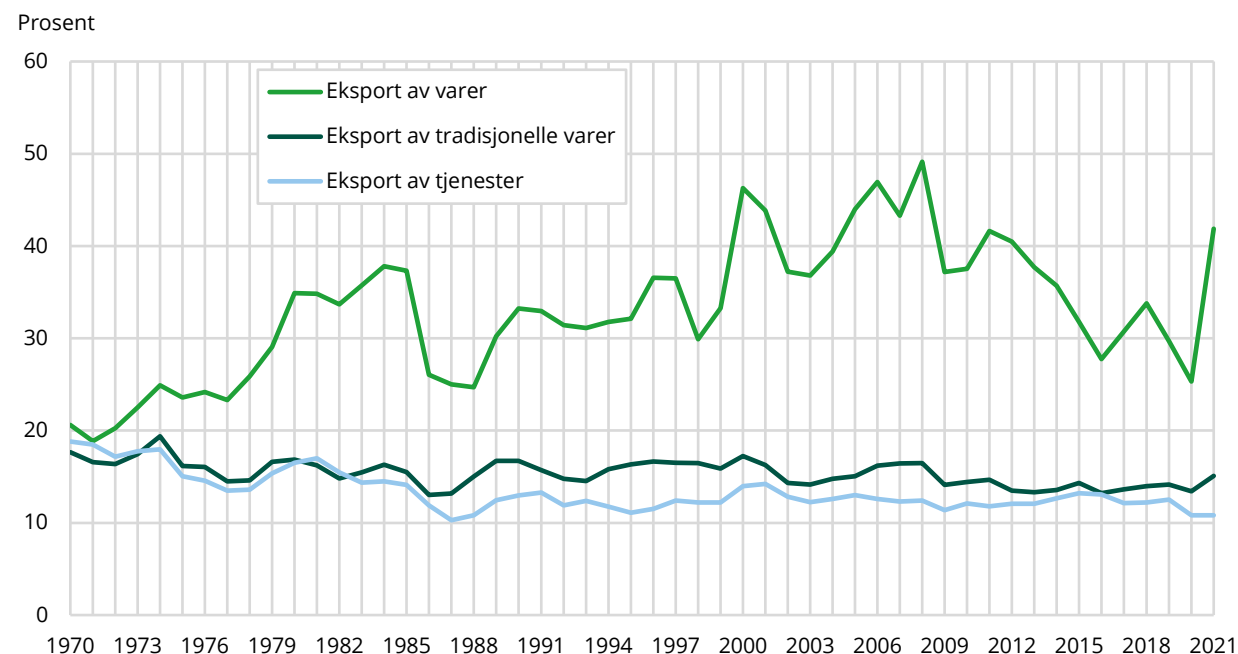
Samlet norsk eksport svinger mest. Svingningene er nært knyttet til eksportprisen på råolje og naturgass. Perioder der disse råvareprisene er høye gir høy norsk eksportandel målt som andel av BNP for Fastlands-Norge.

Gjennom denne perioden ser vi en tendens til at eksporten utenom råolje og naturgass er fallende som andel av BNP Fastlands-Norge. Utviklingen er ikke overraskende, men speiler at rente- og utbytteinntekter fra Statens Pensjonsfond Utland (SPU) har overtatt deler av den norske eksportens rolle som kilde til valutainntekter som kan brukes til import.

Figur 1.1 Eksport og import som andel av BNP Fastlands-Norge. Eksport med og uten petroleumseksporten. 1970–2021

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vi kan dele eksporten og importen inn i vareimport og -eksport, og tjenesteimport og -eksport. For varer kan vi se både på total import og eksport og import og eksport av tradisjonelle varer. La oss først ta for oss norsk eksport; denne er illustrert i figur 1.2.

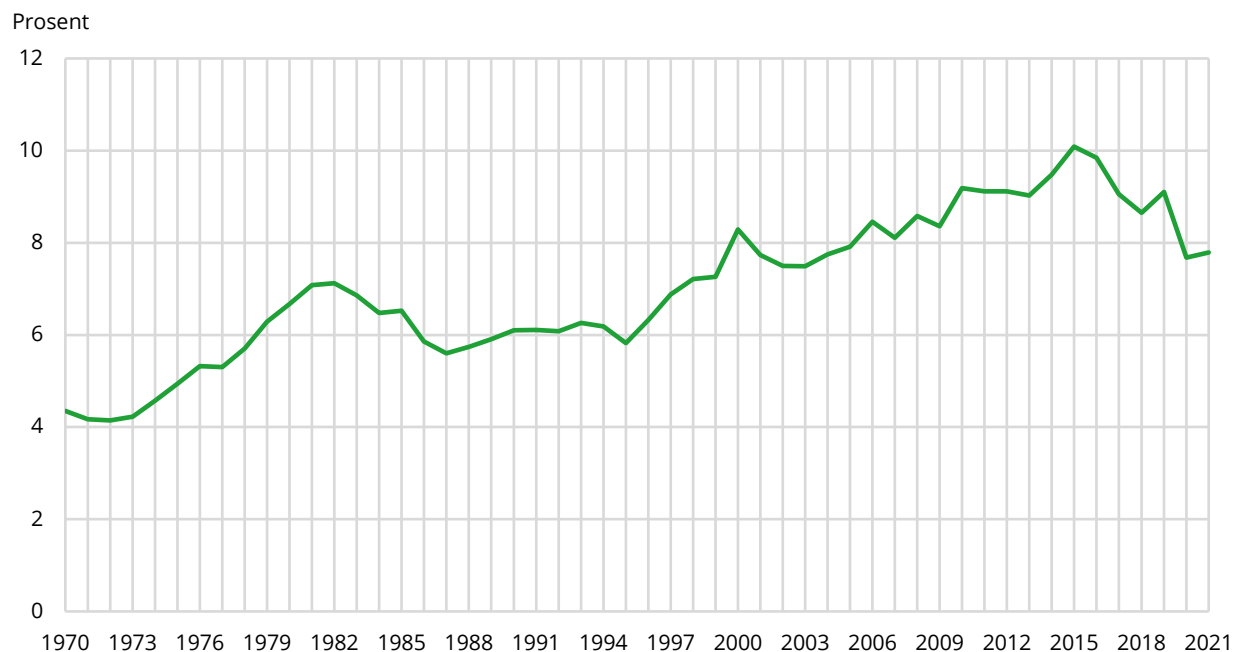
Figur 1.2 Eksport som andel av BNP Fastlands-Norge fordelt på varer, tradisjonelle varer og tjenester. 1970–2021

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fra den samlede oversikten er det lett å kjenne igjen utviklingsmønsteret for total eksport. Vi skal derfor nå fokusere på utviklingen i eksporten av tjenester og tradisjonelle varer. Vi ser av figuren at begge seriene har en svakt fallende tendens over perioden. Tjenesteeksporten faller noe mer enn eksporten av tradisjonelle varer målt som andel av BNP Fastlands-Norge.

Som diskutert over har Norge i lang tid drevet tjenesteeksport i form av utenriks sjøfart. Denne aktiviteten har holdt seg nokså stabil mens økonomien har vokst, og forklarer den fallende tendensen i norsk tjenesteeksport som andel av BNP. Holder vi sjøfartstjenestene utenfor, som vist i figur 1.3, ser vi at tjenesteeksporten har hatt en økende tendens i perioden:

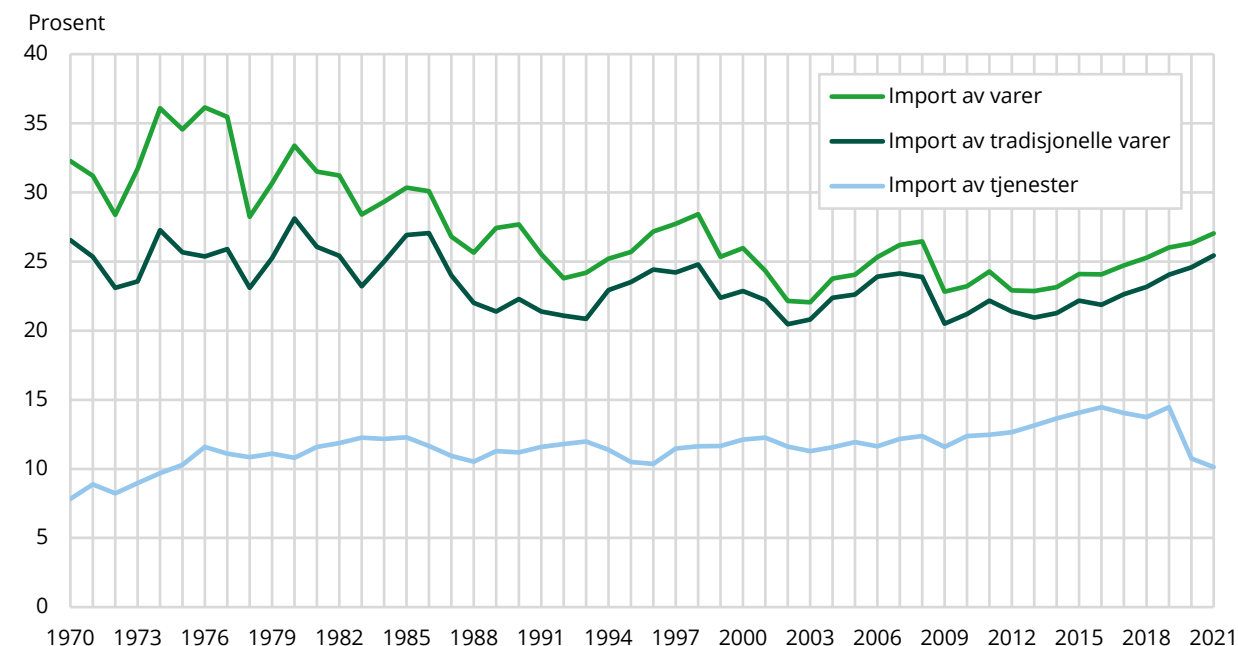
Figur 1.3 Tjenesteeksport eksklusive bruttofrakter i utenriks sjøfart, 1970–2021. Andel av BNP Fastlands-Norge

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

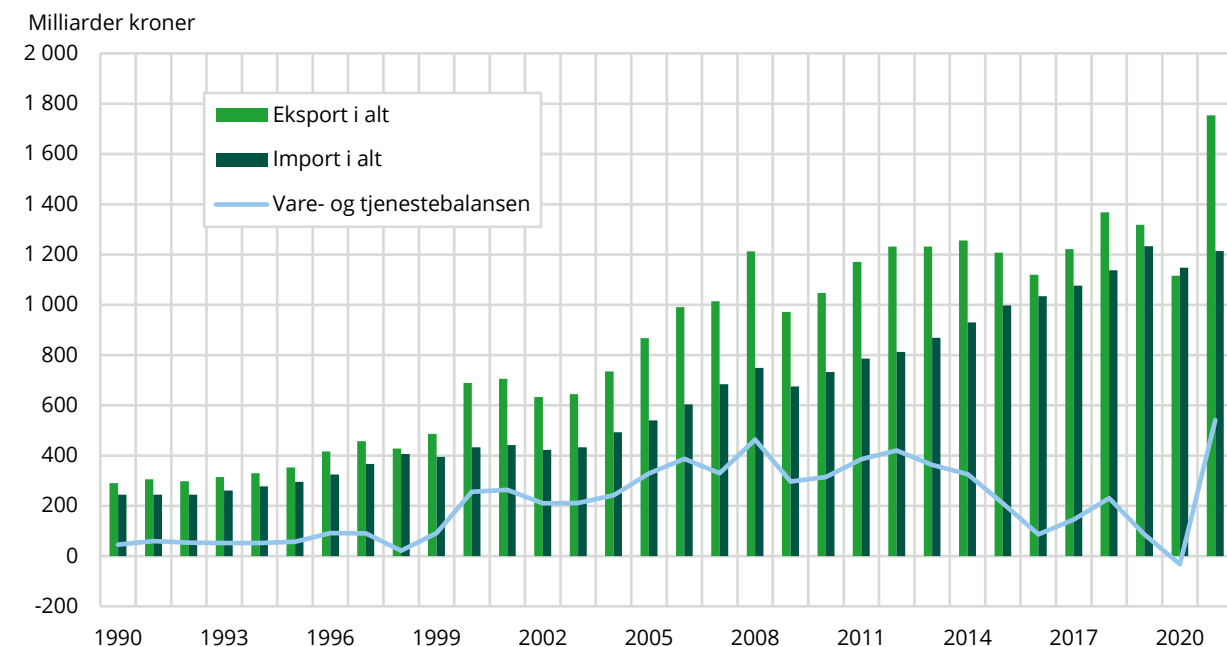
En tilsvarende øvelse for importen er illustrert i figur 1.4. Fram til pandemien traff norsk økonomi i 2020 var det en tendens til at vareimporten avtok mens tjenesteimporten tiltok som andel av BNP. Denne utviklingen er en konsekvens av endringen av konsumentenes produktkurv i retning av større tjenestekonsum. Under pandemien så vi en midlertidig reversering av trenden, slik det framgår av figuren.⁶

⁶ Kvartalstall fra 2022 viser at denne utviklingen nå langt på vei er reversert.

Figur 1.4 Import som andel av BNP Fastlands-Norge. 1970-2021

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

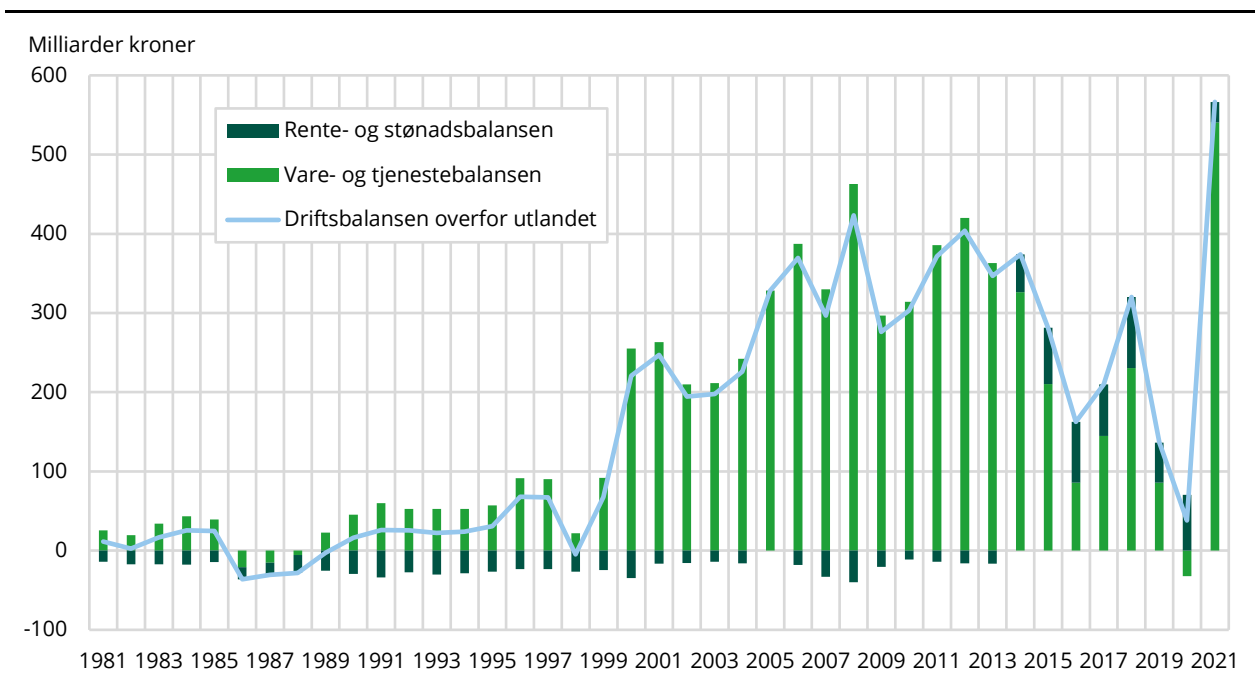
Eksport fratrullet import kaller vi handelsbalanse. På grunn av den betydelige norske petroleums-eksporten er denne som regel positiv, det vil si at norsk eksport er større enn norsk import. Handelsbalansen sammen med komponentene og Fastlands-Norges eksport er illustrert i figur 1.5.

Figur 1.5 Handelsbalansen, eksport og import i milliarder kroner. 1990-2021

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Et mer helhetlig bilde får vi hvis vi sammenstiller handelsbalansen (i figuren kalt "Vare- og tjenestebalansen") med *rente- og stønadsbalansen*. Samlet gir disse opphav til *driftsbalansen overfor utlandet*, som viser hvorvidt Norge opparbeider fordringer på utlandet, eller om utlendinger opparbeider fordringer på nordmenn. Disse balansene er illustrert i figur 1.6.

Figur 1.6 Vare- og tjenestebalansen, rente- og stønadsbalansen og driftsbalansen overfor utlandet, 1981–2021.
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Igjen ser vi at perioder med høyt overskudd på handelsbalansen sammenfaller med perioder der oljeprisen har vært høy. Perioden fra år 2000 til 2015 er preget av særlig store handelsoverskudd. Den seneste observasjonen, 2021, viser et ekstraordinært overskudd på handelsbalansen, og det skyldes i all hovedsak høye petroleumspriser.

Rente- og stønadsbalansen var gjennomgående negativ frem til midten av 2010-tallet. Siden har balansen vært positiv. Den viktigste grunnen til dette er kupong- og dividendebetalinger mottatt i Statens pensjonsfond utland (SPU).

Ved vurderinger av hvor mye eksport Norge «trenger» for å finansiere import, er det hensiktsmessig å vurdere driftsbalansen over utlandet i sin helhet, det vil si at man tar høyde for de betydelige rente- og utbytteinntekene i SPU. Disse inntektene kommer i valuta og er like gode som «vanlige» eksportinntekter når det gjelder muligheten for å finansiere nasjonens import.

2. Norske eksportprodukter

Vi vil nå forsøke å beskrive hva norsk utenrikshandel består av, det vil si hvilke varer og tjenester som er de viktigste bestanddelene i importen og eksporten.

Vi konsentrerer oss heretter om tall fra 2019, som er det siste året vi i skrivende stund har "fullstendig" informasjon fra (endelige nasjonalregnskapstall). Det er også et poeng at denne årgangen ikke er merket av pandemiens særegenheter.

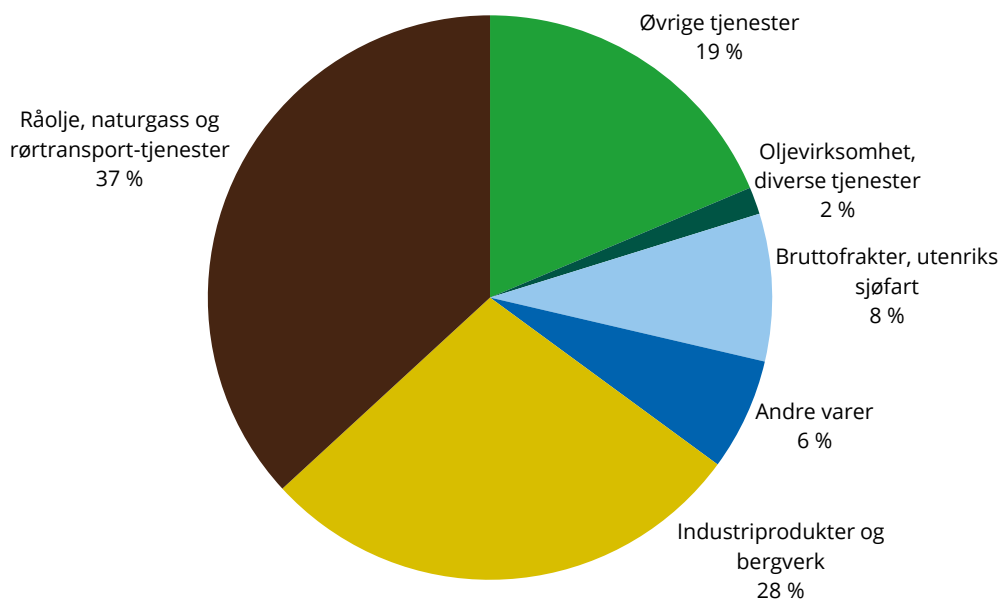
Det foregår noe eksport og import av de fleste varer. Når det gjelder tjenester er det en del som det per definisjon nærmest ikke handles med over landegrensene. Dette vil i stor grad gjenspeile reelle forhold, men for noen tjenester kan det dreie seg om føringsmessige prinsipper. Det er imidlertid også et betydelig antall tjenester det handles med.

2.1. Petroleum dominerer fortsatt, men i mindre grad enn før

I figur 2.1 tar vi for oss den mest overordnede inndelingen av eksportkategoriene. Her ser vi at størstedelen av norsk eksport består av råolje, naturgass og rørtransporttjenester. Andelen på 36,8 prosent er en del lavere enn andelen som ble rapportert av Eika m. fl. (2013). De brukte i denne sammenheng tall fra 2012, og da var andelen 52 prosent. Den svinger naturlig nok mye med prisene på olje og gass.⁷ Industriprodukter og bergverk følger på andre plass.

Vi noterer også at norsk vareeksport er langt større enn norsk tjenesteeksport, noe som også illustreres i figur 1.2. Blant tjenestene utgjør bruttofrakter i utenriks sjøfart en betydelig andel.

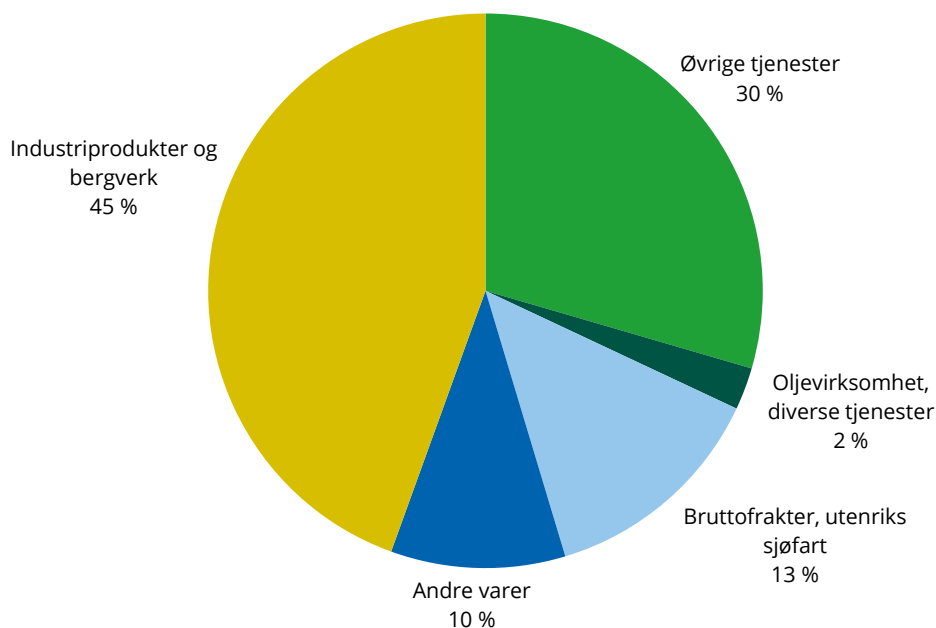
Figur 2.1 Fordeling av samlet norsk eksport på ulike kategorier, 2019

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Det kan være naturlig å se nærmere på norsk fastlandseksport, altså å trekke ut petroleums-eksporten og annen eksport som er relatert til petroleumsvirksomheten. Vi får da en «oppblåsning» av eksportandelene fra andre sektorer enn petroleumsvirksomheten, men samtidig et bedre bilde av norsk fastlandsøkonomi.

⁷ Ser vi på foreløpige BNP-tall for 2021, er eksportandelen fra petroleum igjen godt over 50 prosent.

Figur 2.2 Fordeling av norsk eksport på ulike kategorier utenom petroleumssektoren, 2019

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I dette perspektivet er det lettere å se betydningen av industrivareeksporten, men også den samlede tjensteeksporten. Eksporten av øvrige tjenester har tiltatt en del i betydning siden 2012, den gang var andelen 23 prosent. Andelen industrieksport har tilsvarende gått noe ned, fra 48 prosent i 2012.

Denne figuren gir dermed en indikasjon på at tjensteeksporten i 2019 spilte en relativt sett noe viktigere rolle i norsk økonomi enn i 2012. Men hovedbildet er at fordelingen av eksport på ulike hovedaggregater har holdt seg rimelig stabil.

2.2. Eksportandeler – produkter

I dette avsnittet ser vi nærmere på hvilke produkter som eksporteres og forholdet mellom eksport og produksjon for hjemmemarkedet etter produkt. Alle tall er fra 2019.

Det finnes to verdimål for eksport etter produkt; basisverdi og selgerverdi. Nasjonalregnskapet rapporterer eksporttall "free on board" (FOB), som er verdien ved passering av grensa og Norges selgerverdi. Basisverdien er verdien ved "fabrikkveggen". Forskjellen mellom selger- og basisverdi er dermed *transportmarginer og varehandelsavanse* fram til grensa.

I vår analyse tar vi utgangspunkt i basisverdi. Det innebærer at transportmarginer og avansene skilles ut som egen vare. Årsaken ligger i det prinsipielle at transporten kan betraktes som et eget produkt og ikke som en integrert del av det underliggende produktet. Da vil det også registreres en betydelig eksport av varehandels- og distribusjonstjenester. Rørtransport er for øvrig også skilt ut som et eget transportmarginprodukt.

I NR vil hver næring som regel produsere en hovedvare i tillegg til eventuelle bivarer. I tabell 2.1 aggregerer vi produktene slik at de kan oppfattes som hovedvarene til næringene i tabell 3.1 og 3.2.

Tabell 2.1 Eksport i 2019 etter produkt som andel av norsk produksjon, samlet eksport og eksport utenom råolje og naturgass. Prosent

	Andel av norsk produksjon	Andel av samlet eksportproduksjon	Andel av samlet eksportproduksjon utenom petroleum
Rørtransport	98,2	1,6	
Råolje og naturgass	90,2	36,6	
Utenriks sjøfart	89,9	8,8	14,2
Metaller	87,8	5,4	8,8
Kjemiske råvarer	87,7	2,5	4,1
Råolje og naturgass, inkl. tjenester	78,7	38,6	62,5
Raffinering, kjemiske- og farmasøytiske produkter	64,5	6,9	11,1
Produkter fra fiske, fangst og akvakultur	54,6	4,7	7,6
Metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	41,4	4,6	7,5
Treforedlingsprodukter	41,1	0,5	0,8
Bergverksprodukter	37,8	0,3	0,5
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	28,8	0,2	0,3
Produkter fra verftsindustri, samt transportmidler	25,6	1,3	2,1
Nærings- og nytelsesmidler	24,3	4,5	7,3
Oljevirksomhet, diverse tjenester	23,8	2,0	3,3
Møbler og andre industriprodukter	22,0	0,2	0,4
Transport utenom utenriks sjøfart	21,5	3,3	5,3
Faglige, vitenskapelige og tekniske tjenester	16,5	3,9	6,4
Produkter fra skogbruk mv	15,9	0,2	0,3
Varehandel og transportmarginer, rep. av motorvogner	13,3	6,0	9,7
Finansierings- og forsikringstjenester	13,1	2,4	3,9
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	12,8	1,0	1,6
Post og distribusjonstjenester	12,3	0,2	0,3
Informasjons- og kommunikasjonstjenester	10,5	2,2	3,5
Gummivare- og plastprodukter, mineralske produkter	10,3	0,4	0,7
Vannforsyning, avløp og renovasjon	8,5	0,4	0,6
Trevarer unntatt møbler	6,9	0,2	0,3
Andre forretningsmessige tjenester	6,7	1,2	1,9
Memo			
Industriprodukter	36,4	25,2	40,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.1 viser hvilke produkter⁸ som i særlig grad eksporteres. Produktene med størst andel av norsk produksjon som går til eksport er følgende: **rørtransport, råolje og naturgass, utenriks sjøfart, metaller og kjemiske råvarer.**

Tabellen viser også hvilke produkter som utgjør størst del av samlet norsk eksport. Petroleumsprodukter, utenriks sjøfart, raffinering, kjemiske og farmasøytiske produkter utgjør store eksportvaregrupper. Merk videre at industriprodukter utgjør en fjerdedel av samlet norsk eksport.

Når vi ekskluderer råolje og naturgass fra oppstillingen, ser vi at industriprodukter utgjør mer enn 40 prosent av eksportmiksen. Som indikert i forrige avsnitt er dette noe lavere enn i Eika m. fl. (2013). Den gang var tallet 42,9 prosent. Men endringen er ikke stor.

Produkter der minst 20 prosent av produksjonen går til eksport, utgjør til sammen omtrent to tredeler av tradisjonell eksport. Dermed er det også betydelig eksport av produkter med mye lavere eksportandeler. En tredel av den tradisjonelle eksporten er altså av produkter hvor eksportandelen er under 20 prosent. Her finner vi mange tjenesteprodukter.

⁸ Vi minner om at begrepet «produkter» i nasjonalregnskapsforstand inkluderer både varer og tjenester.

Samlet sett finner vi at tjenesteproduktene fra fastlandsøkonomien eksporteres i noe større grad enn i Eika m. fl. (2013), men dette varierer en del på tvers av produkter, se tabell 2.2. Transport utenom utenriks sjøfart har betydelig høyere eksportandel (21,5 prosent nå, opp fra 12,3 prosent den gang), og utgjør nå en merkbart større del av fastlandseksporten. Finansierings- og forsikringstjenester har hatt en lignende vekst, men mindre markert. Andre forretningsmessige tjenester har både fått lavere eksportandel og er blitt en mindre del av fastlandseksporten.

Tabell 2.2 Endringer i eksportandeler og andeler av samlet eksportproduksjon. Endring fra 2010 (hentet fra Eika m. fl. 2013) til 2019 (hentet fra tabell 2.1). Prosentpoeng

	Andel av norsk produksjon	Andel av samlet eksportproduksjon	Andel av samlet eksportproduksjon utenom petroleum
Transport utenom utenriks sjøfart	9,2	1,8	2,4
Faglige, vitenskapelige og tekniske tjenester	-0,7	0,7	0,2
Finansierings- og forsikringstjenester	6,2	1,3	1,8
Post og distribusjonstjenester	6,9	0,1	0,1
Informasjons- og kommunikasjonstjenester	2,5	0,8	0,7
Andre forretningsmessige tjenester	-2,5	0,0	-0,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

3. Verdiskapingen fra eksport

I dette avsnittet beregner vi produksjonen som går til eksport fra de enkelte næringene. Deretter viser vi i hvilke næringer verdiskapingen bak norsk eksport foregår.

I forrige avsnitt så vi på eksport etter type produkt. Her vil vi fokusere på næring. Som regel foregår det produksjon av mange ulike varer i hver næring. Nasjonalregnskapet gir ikke direkte informasjon om hva produksjonen av ulike produkter i den enkelte næring brukes til. Men man har informasjon om produktsammensetningen av ulike typer etterspørsel, inkludert eksport.

For å anslå den samlede eksporten som andel av produksjonen i de ulike næringene må beregningene baseres på noen strenge forutsetninger. Vi forutsetter at forholdet mellom eksport og leveranse til hjemmemarkedet er uavhengig av hvilken næring som har produsert produktet. Metoden er den samme som i Eika m. fl. (2013) og er forklart i noe mer detalj der.⁹

Tabell 3.1 viser hvor stor andel av den samlede produksjonen i ulike næringer som gikk til eksport i 2019. Dette kaller vi den direkte eksportandelen. Beregningene er gjort med utgangspunkt i nokså disaggregerte tall, mens resultatene oppgis på et aggregeringsnivå som ligger nærmere KNR-inndelingen. Tabell 3.1 viser resultatene etter en aggregering tilnærmet lik den som det kvartalsvise nasjonalregnskapet publiseres etter. Av disse 37 næringene er det 25 næringer hvor produksjonen for eksport overstiger 1 prosent av næringenes samlede produksjon. Dette er ned fra 27 næringer i rapporten fra 2013.

Det er nær sammenheng mellom resultatene i tabell 3.1 og produkttilnærmingen i forrige kapittel. De enkelte næringene vil normalt være dominerende som hovedprodusent av næringens hovedprodukt. Men bivareproduksjonen gjør seg gjeldende i både teller og nevner. Næringen kan produsere andre eksportprodukter enn hovedproduktet/ene, noe som vil øke teller og nevner like mye. Næringen kan også produsere andre produkter til andre formål, som dermed bare vil øke nevneren. Dette forklarer forskjellene i rangeringen for eksportandeler for næringene i forhold til rangeringen av produktene i tabell 2.1.

⁹ Torbjørn Eika, Birger Strøm og Ådne Cappelen: Konkurransetsatte næringer i Norge. Rapport 58/2013, Statistisk sentralbyrå. Metodikken er diskutert i vedlegg A.

Tabell 3.1 Næringers produksjon for eksport i basisverdi som andel av deres produksjon i basisverdi (eksportandel) i 2019. Prosent

	(Direkte) Eksportandel
Produksjon av metaller	91,8
Utvinning av råolje og naturgass	90,6
Utenriks sjøfart	83,6
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	79,3
Rørtransport	61,1
Fiske, fangst og akvakultur	57,7
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	53,0
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	50,2
Produksjon av papir og papirvarer	47,8
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	42,1
Bergverksdrift	35,9
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	32,4
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	25,6
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	21,1
Skogbruk mv	20,1
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	16,2
Transport utenom utenriks sjøfart	15,8
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	14,3
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	13,9
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	12,9
Post og distribusjonsvirksomhet	12,2
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	11,0
Informasjon og kommunikasjon	10,1
Forretningsmessig tjenesteyting	7,5
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	4,7
Jordbruk mv	1,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Næringer med mindre enn 1 prosent direkte eksportandel er ikke tatt med i oppstillingen.

Vi ser at industri og utvinning dominerer blant de mest eksportintensive næringene. Samlet sett er det relativt moderate bevegelser siden 2010¹⁰, men vi merker oss at fiske, fangst og akvakultur er blitt enda mer eksportrettet (57,7 pst. eksportandel i 2019, mot 52,4 pst. i 2010). På den annen side er produksjon av papir og papirvarer blitt en del mindre eksportrettet (47,8 pst. eksportandel i 2019, mot 55,4 pst. i 2010).

Når det gjelder tjenesteytende næringer ser vi at transport utenom utenriks sjøfart har økt sin eksportandel til 15,8 pst. i 2019, fra 12,4 pst. i 2010. Eksportandelen i faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting har falt 4 prosentpoeng, mens den har steget 7 prosentpoeng i post- og distribusjonsvirksomhet.

Den direkte eksportandelen som vi presenterte i tabell 3.1 viser hvor mye av produksjonen i næringene som går rett til eksport. Men tabellen forteller ikke hele historien om hvor verdiskapingen som ligger bak eksporten faktisk finner sted. For eksempel kan man tenke seg at en næring utelukkende produserer innsatsfaktorer som går til andre norske næringer, som deretter bearbeider disse og eksporterer videre. Om en kun ser på de direkte eksportandelene, vil en ikke få med seg at en del av verdiskapingen til eksport finner sted i andre næringer enn de som eksporterer selv.

¹⁰ Eika m. fl. (2013) bruker tall fra 2010 i de fleste av sine beregninger. Unntaket er tallene til kakediagrammene i kapittel 1, som er fra 2012.

Innslaget av produktinnsats, altså verdien av produktinnsatsen i forhold til produksjonen, er svært forskjellig mellom næringene. Produktinnsatsen kommer både fra andre norske næringer og fra import.

Som diskutert i kapittel 1 eksporterer vi for å få valutainntekter til å finansiere import. I samfunnsdebatten kan man fra tid til annen høre at Norge trenger mer eksport, og at myndighetene derfor må legge til rette for utvalgte eksportintensive næringer. For å kunne si noe om hvor mye «eksport vi trenger», og hvilke næringer som er viktige for Norges valutainntekter, må vi se nærmere på produktinnsatsen i næringene. Noe av produktinnsatsen er som nevnt produsert i utlandet. Den er med andre ord import. Hvis en næring bruker mye importert produktinnsats blir det mindre norsk verdiskaping bak hver krone eksport. Eksport fra en slik næring bidrar derfor – utfra en nettobetraktning – i mindre grad til valutainntektene.

I tabell 3.2 viser vi hvor stor andel av verdiskapingen i næringene som direkte eller indirekte går til eksport. Tabellen viser også andelen dette utgjør av den samlede norske verdiskapingen til eksport.

Her tar vi hensyn til at produksjonen i hver næring krever produktinnsats fra andre næringer og fra utlandet (import). Vi trekker ut produktinnsatsen som går med i produksjonen av næringenes egen eksport, men vi legger til verdiskaping i næringen som gjennom produktinnsats bidrar til andre næringers eksportproduksjon. I nevneren trekkes all produktinnsats fra produksjonen i næringen.

Tabell 3.2 bidrar slik til å utfylle det mindre kompliserte bildet som tegnes i tabell 3.1.

Forskjellen mellom de to måtene å se eksportandelene på får stor betydning for noen næringer. Næringenes verdiskaping som direkte og indirekte går til eksport, kaller vi den totale eksportandelen. Den påvirkes av endringer i både teller og nevner sammenlignet med de direkte eksportandelene fra tabell 3.1. Samlet er den relative reduksjonen av nevneren en del større enn av telleren.

Denne øvelsen ble også gjort i Eika m. fl. (2013), med tall fra 2010. Som den gang er hovedresultatet at summen av den direkte og indirekte eksportandelen blir en god del høyere enn den direkte eksportandelen.

Fiske, fangst og akvakultur er et eksempel. I tabell 3.2 ser vi at 84,3 prosent av verdiskapingen (bruttoproduktet) fra næringen går direkte eller indirekte til eksport. I tabell 3.1 så vi at 57,7 prosent av produksjonen i næringen ble anvendt til eksport. Legg merke til at det er ulike nevner i de to tabellene, henholdsvis bruttoprodukt og produksjon. Fiske, fangst og akvakultur får i 3.2 økt sin eksportandel fordi vi teller med verdien av den fisken som foredles i en annen næring, næringsmiddelindustrien, før den eksporteres.

Både industrien og en rekke tjenestenæringer får økt sin andel kontra tabell 3.1. Men målt som andel av verdiskaping til eksport blir petroleumsnæringen enda mer dominerende i denne oppstillingen. Det skyldes at verdiskapingen er særlig høy pga. ressursrente.

Tabell 3.2 Verdiskapingen i norske næringer som direkte eller indirekte går til eksport. Andeler i prosent

	Andel som direkte eller indirekte går til eksport	Av samlet norsk verdiskaping til eksport i basisverdi	Av samlet norsk verdiskaping til eksport i basisverdi ekskl. petro
Rørtransport	98,8	1,9	
Utvinning av råolje og naturgass	93,3	43,0	
Bergverksdrift	93,0	0,6	1,1
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	92,8	2,5	4,6
Produksjon av metaller	90,9	1,0	1,8
Utenriks sjøfart	90,8	2,4	4,5
Fiske, fangst og akvakultur	84,3	3,7	6,8
Produksjon av papir og papirvarer	73,3	0,3	0,5
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	52,1	3,0	5,5
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	47,2	0,1	0,3
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	46,6	0,9	1,6
Transport utenom utenriks sjøfart	37,1	3,3	6,1
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	36,5	1,9	3,4
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	33,5	0,2	0,4
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	33,3	1,2	2,2
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	32,6	0,6	1,1
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	32,2	2,6	4,7
Skogbruk mv	32,1	0,2	0,4
Post og distribusjonsvirksomhet	31,9	0,3	0,6
Forretningsmessig tjenesteyting	29,4	2,7	5,1
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	28,6	0,4	0,8
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	28,1	4,4	8,1
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	27,2	0,1	0,2
Varehandel og reparasjon av motorvogner	27,1	7,1	13,1
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	24,6	4,0	7,4
Informasjon og kommunikasjon	24,1	3,5	6,5
Jordbruk mv	23,1	0,4	0,7
Overnattings- og serveringsvirksomhet	22,6	1,1	2,0
Omsetning og drift av fast eiendom	17,7	1,8	3,3
Vannforsyning, avløp og renovasjon	15,9	0,4	0,7
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	15,7	0,1	0,3
Produktavgifter og -subsidier	5,7	2,3	4,2
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	4,6	0,3	0,6
Offentlig administrasjon og forsvar	3,5	0,8	1,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	2,7	0,6	1,1
MEMO			
Industri	49,5	11,0	20,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4. Import

I tabell 4.1 har vi rangert ulike produkter etter hvilken andel importen utgjør av innenlandsk anvendelse av produktet. Høy import av produkter som andel av innenlandsk produksjon eller etterspørsel kan skyldes at den norske produksjonen er sterkt presset fra utenlandsk konkurranse. Men det kan også være liten eller ingen norsk produksjon av produktet i Norge av andre årsaker. For produktene som er øverst i tabell 4.1, som personbiler, fly og helikoptre, har det i liten grad foregått produksjon i Norge. Dette kan for eksempel henge sammen med at flyproduksjon har vært sett på som strategisk viktig i enkelte europeiske land og USA, og derfor har hatt subsidier eller andre særlig gunstige produksjonsvilkår der.

Når det gjelder tekstiler, bekledningsvarer og skotøy foregår det både norsk produksjon og eksport av disse, men omfanget av hjemmeproduksjon er svært lite i forhold til det vi importerer. Mesteparten av den såkalte teko-næringen er blitt utkonkurrert de siste 40-50 årene.

Ellers ser vi at en del av næringene som hadde høye eksportandeler i tabell 3.1 og 3.2, har hovedprodukter som også er preget av høy import. Dette gjelder som ventet en god del industriprodukter, men merk også at Faglige, vitenskapelige og tekniske tjenester har en importandel på hele 30 prosent. Dette er opp fra 11,1 prosent i 2010 (Eika m. fl. 2013).

Produktet som utgjør den største delen av samlet import er metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner. Disse produktene er i stor grad importert og utgjør dessuten en enda større del av samlet import enn i 2010. Mye av veksten her kommer av økt import fra Kina.

Tabell 4.1 Import i 2019 som andel i prosent av innenlandsk anvendelse og samlet import

	Import som andel av innenlandsk anvendelse av produkt	Import av produkt som andel av samlet import
Personbiler	100,6	4,8
Fly, helikoptre og romfartøy	98,1	0,8
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	90,7	4,3
Metaller	87,8	4,8
Utenriks sjøfart	81,2	4,9
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	77,2	3,3
Metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	76,4	22,3
Raffinering, kjemiske og farmasøytiske produkter	71,3	10,4
Bergverksprodukter	63,3	1
Produkter fra verftsindustri, samt transportproduksjon	62,8	6,2
Treforedlingsprodukter	49,1	0,8
Gummivare- og plastprodukter, mineralske produkter	45,5	3,4
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	36,3	4,2
Trevarer unntatt møbler	35,2	1,4
Produkter fra jordbruk mv	31,5	1,6
Faglige, vitenskapelige og tekniske tjenester	30,1	1,8
Råolje og naturgass	26,4	1,6
Informasjons- og kommunikasjonstjenester	19,8	5,2
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	16,5	1,5
Transport utenom utenriks sjøfart	15,2	2,5
Andre forretningsmessige tjenester	11,1	4,3
Finansierings- og forsikringstjenester	9,3	1,9
Elektrisk kraft, gass og varmtvann	5,8	0,5
Produkter fra skogbruk mv	5,4	0,1
Post og distribusjonstjenester	3,9	0,1
Kultur, underholdning og andre tjenester	3,1	0,3
Produkter fra fiske, fangst og akvakultur	3,1	0,1

Memo

Industriprodukter	57	63,9
-------------------	----	------

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5. Variasjon i lønnsomhet

I hovedkursteorien er en sentral forskjell på K- og S-sektor at førstnevnte i stor grad er pristaker, det vil si at den må ta prisene på verdensmarkedet for gitt. S-sektor kan i større grad velte over kostnadsendringer på sluttbruker.

Dersom dette stemmer, kan det medføre at lønnsomheten i K-sektor er mindre stabil enn i S-sektor. Som et supplement til vår klassifisering etter eksport- og importandeler vil vi derfor se på variasjon i lønnsomheten i ulike næringer.

I tabell 5.1 viser vi standardavvikene til driftsresultat som andel av faktorinntekt.¹¹ Dette er et mål på lønnsomhet. Næringene er ordnet etter standardavviket i perioden 2009-2019.

En del næringer som ut fra høy eksport- og importandel i hhv. tabell 3.1, 3.2 og 4.1 er konkurranseutsatte, har også lite stabil lønnsomhet. Som ventet er det veldig lite variasjon i lønnsomhet blant næringer som typisk regnes som skjermede. Dette er det man skulle forvente ut fra hovedkursteorien.

Merk at variasjon i lønnsomhet er et mål som kan være følsomt for enkelte ekstreme observasjoner. Vi har ekskludert næringene som fikk de mest ekstreme utslagene (blant annet Fiske, fangst og akvakultur der et år med negativt driftsresultat ga veldig store utslag i beregningen). En del tjenestene næringer har betydelig større variasjon i lønnsomhet enn i beregningene til Eika m. fl. (2013), men vi er varsomme med å lese for mye inn i dette. Tabellen må forstås som et supplement til klassifiseringen i K- og S-sektor, som skjer med utgangspunkt i beregningene i kapittel 3 og 4, ikke som en overprøving av resultatene. Merk også at næringsinndelingen er noe mer disaggregert.

¹¹ Faktorinntekt er summen av driftsresultat og lønnskostnader. Vi har justert lønnskostnadene for endringer i andelen selvstendig næringsdrivende over tid.

Tabell 5.1 Standardavvik for driftsresultat som andel av faktorinntekt for ulike næringer, for noen forskjellige perioder. Næringer med eksportandel, importandel eller sum større enn 50 er uthevet. Sortert fallende etter standardavvik i perioden 2009–2019

	1970-2019	2000-2012	2009-2019
Produksjon av papir og papirvarer	1,18	2,19	2,47
Lufttransport	0,49	0,17	0,92
Produksjon av metaller	0,32	0,49	0,45
Tjenester tilknyttet finansierings- og forsikringsvirksomhet	0,33	0,44	0,40
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	1,25	0,25	0,24
Fiske og fangst	0,32	0,21	0,21
Produksjon av motorvogner og tilhengere	0,15	0,18	0,20
Innenriks sjøfart og supplyvirksomhet	0,16	0,23	0,18
Produksjon av maskiner og utstyr ellers	0,14	0,16	0,18
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	0,17	0,12	0,14
Akvakultur	6,28	11,98	0,13
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	0,11	0,03	0,13
Utenriks sjøfart	0,32	0,08	0,12
Reisebyrå- og reisearrangørvirksomhet	0,25	0,08	0,11
Skogbruk	0,16	0,14	0,11
Forskning og utviklingsarbeid	0,16	0,10	0,10
Sports- og fritidsaktiviteter	0,08	0,05	0,10
Jordbruk, jakt og viltstell	0,27	0,12	0,09
Kunsterisk virksomhet, underholdning og spill	0,25	0,27	0,09
Film-, video- og musikkproduksjon, kringkasting	0,13	0,13	0,08
Lagring og andre tjenester tilknyttet transport	0,16	0,05	0,08
Post og distribusjonsvirksomhet	0,29	0,09	0,08
Forsikringsvirksomhet, unntatt offentlige trygdeordninger	1,44	0,87	0,08
Arkitektvirksomhet og teknisk konsulentvirksomhet	0,10	0,08	0,07
Produksjon av elektrisk utstyr	0,10	0,05	0,07
Produksjon av metallvarer, unntatt maskiner og utstyr	0,05	0,02	0,07
Produksjon av andre ikke-metallholdige mineralprodukter	0,06	0,08	0,06
Bergverksdrift	0,14	0,06	0,06
Produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter	0,09	0,10	0,05
Annen faglig og teknisk tjenesteyting og veterinærtjenester	0,18	0,13	0,05
Annonse- og reklamevirksomhet og markedsundersøkelser	0,15	0,08	0,05
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	0,10	0,07	0,05
Landtransport, unntatt rørtransport	0,13	0,06	0,05
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	0,06	0,05	0,05
Detaljhandel, unntatt med motorvogner	0,13	0,04	0,05
Reparasjoner av datamaskiner og husholdningsvarer	0,38	0,30	0,05
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	0,08	0,08	0,05
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	0,08	0,09	0,05
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	0,07	0,07	0,04
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	0,05	0,07	0,04
Produksjon av gummi- og plastprodukter	0,07	0,05	0,04
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	0,10	0,08	0,04
Utleie- og leasingvirksomhet	0,18	0,09	0,04
Finansieringsvirksomhet	0,08	0,05	0,04
Utvinning av råolje og naturgass	0,28	0,01	0,03
Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner	0,10	0,04	0,03
Forlagsvirksomhet	0,05	0,06	0,03
Arbeidskrafttjenester	0,19	0,06	0,03
Telekommunikasjon	0,13	0,10	0,03
Handel med og reparasjoner av motorvogner	0,11	0,13	0,02
Vakttjeneste og tjenester tilknyttet eiendomsdrift	0,05	0,04	0,02
Tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester	0,13	0,07	0,02
Annen personlig tjenesteyting	0,21	0,08	0,02
Omsetning og drift av fast eiendom	0,06	0,04	0,02
Bygge- og anleggsvirksomhet	0,08	0,05	0,01
Overnattings- og serveringsvirksomhet	0,07	0,06	0,01
Juridisk og regnskapsmessig tjenesteyting, administrativ rådgiving	0,39	0,03	0,01
Aktiviteter i medlemsorganisasjoner	0,04	0,04	0,01
Rørtransport	0,43	0,01	0,01
Helsetjenester	0,03	0,03	0,00
Pleie- og omsorgstjenester, barnehager og SFO	0,05	0,01	0,00
Undervisning	0,00	0,00	0,00
Offentlig administrasjon og forsvar	0,00	0,00	0,00

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

6. Klassifikasjon av næringer

6.1. Utekonkurrerende næringer

Vi starter med en grovinndeling etter i hvilken grad næringene er rettet mot eksport. Næringer hvor enten mer enn 50 prosent av verdiskapingen eller mer enn 50 prosent av produksjonen går til eksport, klassifiserer vi som primært utekonkurrerende. Disse næringene er vist i tabell 6.1.

Tabell 6.1 Utekonkurrerende næringer

	Eksportandel, produksjon i næring (fra tabell 3.1)	Eksportandel, verdiskaping i næring (fra tabell 3.2)
Rørtransport	61,1	98,8
Utvinning av råolje og naturgass	90,6	93,3
Bergverksdrift	35,9	93,0
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	73,3	92,8
Produksjon av metaller	91,8	90,9
Utenriks sjøfart	83,6	90,8
Fiske, fangst og akvakultur	57,7	84,3
Produksjon av papir og papirvarer	47,8	73,3
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	53,0	52,1
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	50,2	47,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ikke overraskende er utvinningsnæringer og industri dominerende blant de primært utekonkurrerende næringene. Ingen tjenestenæringer klassifiseres som primært utekonkurrerende.

De fleste av disse næringene ble klassifisert som utekonkurrerende i rapporten fra 2013, basert på NR-tall fra 2010. Unntaket er tekstil-, beklednings- og lærvareindustri, som ble karakterisert som importkonkurrerende. Denne gangen oppfyller næringen strengt tatt kravet for å regnes som utekonkurrerende, men den skiller seg ut med spesielt høy importandel og vi har valgt å ta den med i begge klassifiseringer.

I 2013 ble reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr regnet som utekonkurrerende. Den har ikke høy nok eksportandel til å regnes med der denne gang, men den er tatt med under «andre konkurransetsatte næringer», se avsnitt 6.3.

Verdiskapingen til eksport i disse ti utekonkurrerende næringene stod til sammen for 59 prosent av den norske verdiskapingen til eksport i 2019, som er noe lavere enn i 2010. Andelen av verdiskapingen utenom petroleumsvirksomheten er kun 25 prosent, også det noe lavere enn i 2010. I 2019 stod disse ti utekonkurrerende næringene for 19 prosent av BNP. Ser vi bort fra petroleumsvirksomheten (i både teller og nevner), er andelen nede i 6 prosent. Begge er noe lavere enn i 2010 (Eika m. fl., 2013).

Utvinningsnæringen skiller seg fra annen konkurransetsatt virksomhet fordi det er betydelig grunnrente i næringen. En kan argumentere for at næringer med stort innslag av grunnrente bør klassifiseres i en helt egen kategori. For enkelhets skyld, og for å være konsistent med metodikken i Eika m. fl. (2013), har vi kategorisert den som vanlig utekonkurrerende næring.

6.2. Hjemmekonkurrerende næringer

Vi definerer hjemmekonkurrerende næringer etter grad av import av næringens hovedprodukt. Tanken er at jo større importen er i forhold til norsk produksjon, desto større er konkurransen fra utlandet. Det finnes argumenter mot denne tilnærmingen. En kunne sett for seg næringer som i stor grad konkurrerer mot import, men som lykkes med å holde store deler av hjemmemarkedet likevel.

Når det er sagt, tror vi vår tilnærming kan forsvares. Vi setter et krav om 50 prosent importandel for å bli betraktet som hjemmekonkurrerende, og ser bort fra næringene som alt er definert som utekonkurrerende. Unntaket er tekstil-, beklednings- og lærwareindustri. Den betrakter vi som først og fremst hjemmekonkurrerende på grunn av den svært høye importandelen av næringens hovedprodukt, men vi har også inkludert den i tabell 6.1, se over.

Vi ser av tabell 6.2 at kun tre industrinæringer blir definert som hovedsakelig hjemmekonkurrerende. Det er de tre samme som i 2010. Samlet står disse bare for litt under 1 prosent av BNP. Denne andelen er noe lavere enn i 2010.

Tabell 6.2 Hjemmekonkurrerende næringer; minst 50 prosent import til innenlandsk anvendelse av næringens hovedprodukt og ikke kategorisert som utekonkurrerende

	Importandel (fra tabell 4.1)
Tekstil-, beklednings- og lærwareindustri	90,7
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	77,2
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	62,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

6.3. Andre konkurransetsatte næringer

Tabell 6.3 Andre konkurransetsatte næringer; sum eksportandel og importandel større enn 50/39 prosent. Verdiskapingen til eksport som andel av næringens verdiskaping (hentet fra tabell 3.2) og importandel fra næringens hovedprodukt (hentet fra tabell 4.1)

	Samlet andel
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	74,1
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	69,6
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	63,1
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	61,7
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	54,7
Jordbruk mv	54,6
Transport utenom utenriks sjøfart	52,3
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	50,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

En rekke næringer i Norge opplever både konkurranse på eksportmarkeder og fra import. Her ser vi på næringer som ikke kom med i verken 6.1 eller 6.2. Vi har tatt importandelen fra næringens hovedprodukt og lagt til verdiskapingen til eksport som andel av næringens verdiskaping. Næringer med en sum over 50 prosent definerer vi som «andre konkurransetsatte næringer».

Tabell 6.3 viser at ytterligere syv næringer regnes som konkurransetsatte etter denne klassifikasjonen. Fire av dem er industrinæringer, mens tre av dem er tjenestenæringer. To av dem ble ikke klassifisert som konkurransetsatte basert på 2010-tall, men er nå kommet over terskelen på 50 prosent. Det er transport utenom utenriks sjøfart og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.

For sistnevnte næring er det en stor økning i importen av næringens hovedprodukt som er årsaken til at den nå klassifiseres som konkurransetsatt; eksportandelen har ikke økt siden 2010. For transport utenom utenriks sjøfart ser vi at både eksportandelen og importandelen har økt en del.

Tabell 6.4 Samlet oversikt over konkurranseutsatte næringer¹

	Primært utekonkurrerende
Direkte og indirekte basert på lokale naturressurser (Ressursbaserte næringer)	
Utvinning av råolje og naturgass	X
Bergverksdrift	X
Fiske, fangst og akvakultur	X
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	
Produksjon av metaller	X
Produksjon av papir og papirvarer	X
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	
I stor grad basert på leveranser til utvinningsnæringen (Leverandørvirksomhet)	
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	X
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	
Rørtransport	X
Ikke-stedbundne næringer	
Utenriks sjøfart	X
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	X
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	X
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	
<i>Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting¹</i>	
<i>Transport utenom utenriks sjøfart¹</i>	X

¹ De to nederste næringene, i kursiv, er nye siden Eika m. fl. (2013). De øvrige næringene ble klassifisert som konkurranseutsatte i Eika m. fl. (2013).

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Til sammen sto næringene som vi karakteriserer som konkurranseutsatte for 30 prosent av norsk BNP i 2019, og 15 prosent av BNP utenom petroleumsvirksomheten. Førstnevnte tall var 35 prosent i 2010, mens det andre tallet har økt fra 11 prosent i 2010 (Eika m. fl. 2013).

6.4. Om enkelt næringer som ikke "har kommet med"

Hvis en næring i stor grad er i stand til å velte økte kostnader over i prisene, kan det være et tegn på at næringen er skjermet for internasjonal konkurranse. Næringer i K-sektor skal ifølge hovedkursteorien i mindre grad ha makt til å sette priser selv.¹²

Norsk landbruk er skjermet fra konkurranse fra utlandet via tollvern og andre politiske virkemidler. De fleste landbruksvarer er imidlertid egnet for handel, og det foregår en betydelig handel på verdensmarkedet. Til tross for skjermingen importeres det store mengder landbruksprodukter til Norge. Dette er både produkter som produseres hjemme og produkter som ikke gjør det. Eksporten av landbruksprodukter fra Norge er også betydelig. På bakgrunn av den politiske skjermingen av jordbruk, mener vi at det er rimelig å klassifisere jordbruket som skjermet.

Kraftforsyning er heller ikke blitt klassifisert som konkurranseutsatt, og det kan diskuteres. Det foregår betydelig handel av kraft mellom land, men den er begrenset av nettkapasiteten. Prisene settes i internasjonale markeder og lønnsomheten varierer en del. Riktig nok medfører begrensningene i overføringskapasiteten at det kan være betydelige prisvariasjoner i ulike geografiske områder, også internt i Norge. Som utvinningsnæringen er kraftproduksjon basert på naturressurser, og det er utstrakt ressursrente i næringen.¹³ Det kan tenkes at den økte

¹² Se [Holmøy og Heide \(2003\)](#) for en diskusjon av nyanser ved K-sektor-begrepet i hovedkursteorien og i praksis.

¹³ Greker, Mads og Lars Lindholt: «[Ressursrenten i naturressursnæringene i Norge 1984-2021](#)». Rapport, Statistisk sentralbyrå 2022.

overføringskapasiteten til utlandet (i form av nye kabler) vil medføre at eksportandeler og importandeler øker slik at næringen ved en senere vurdering vil kunne regnes som konkurranseutsatt ut fra kriteriene vi opererer med i denne rapporten.

Skogbruket er ikke lenger klassifisert som K-sektor. Dette henger blant annet sammen med at importen av skogbruksprodukter er nesten halvert siden 2010.

7. Økonomisk utvikling etter klassifisering

Nå som vi har delt inn næringene etter grad av «konkurransetsatthet», vil vi undersøke utviklingen i noen sentrale makroøkonomiske variable for de ulike næringsgruppene.

Merk at fordi vi har en noe annerledes klassifisering av K- og S-sektor enn i Eika m. fl. (2013), er ikke figurene som her presenteres umiddelbart sammenlignbare med tilsvarende figurer derfra.

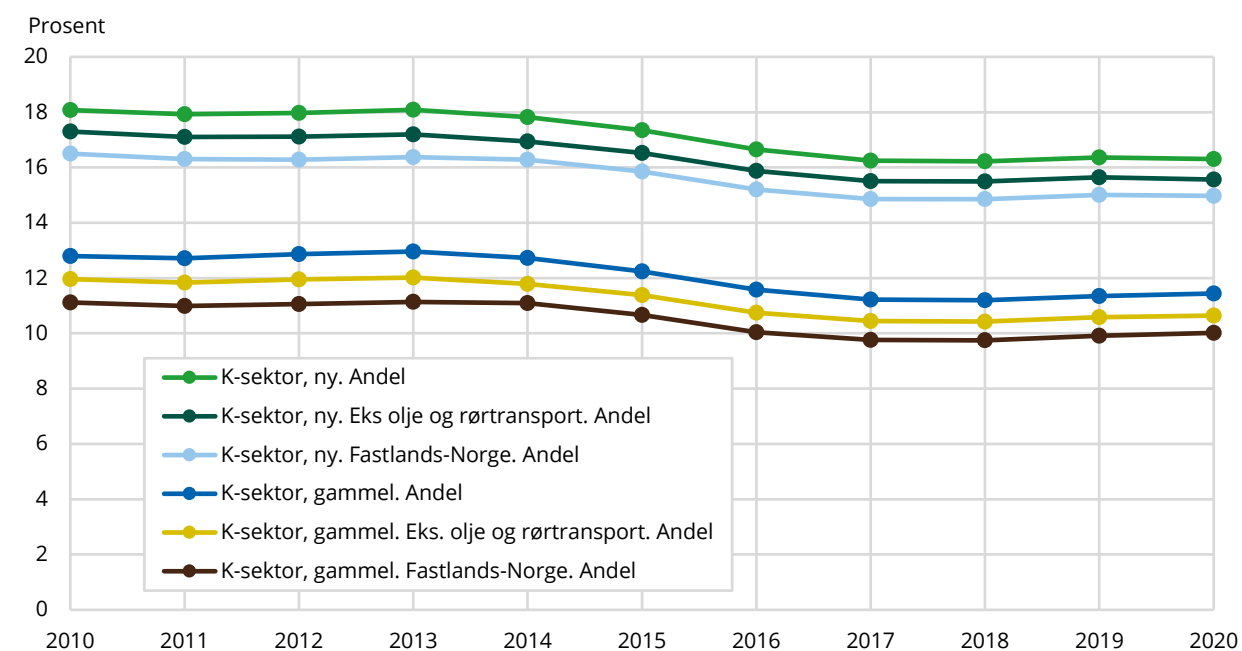
Vi presenterer figurer som viser utviklingen i aktivitet, lønn, produktivitet og lønnsomhet. Vi konsentrerer oss om perioden 2000–2019.

7.1. Aktivitetsutvikling

Andelen sysselsatte som jobber i K-sektor har vært svakt fallende i perioden 2010–2019. Mesteparten av fallet skjedde i årene 2013–2017, og siden da har det vært en svak økning. Utviklingen er illustrert i figur 7.1a under. Det som her kalles «K-sektor, gammel» er inndelingen som Eika m. fl. (2013) kom frem til. Som nevnt over skiller den nye K-sektor seg fra den gamle ved at skogbruket har gått ut, mens transport utenom utenriks sjøfart og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting har gått inn.

Disse endringene har utvidet K-sektor og slik sett gitt et nivåskift oppover når vi ser på sysselsettingen. I 2019 jobbet 15 pst. av de sysselsatte i fastlandsøkonomien i K-sektor.

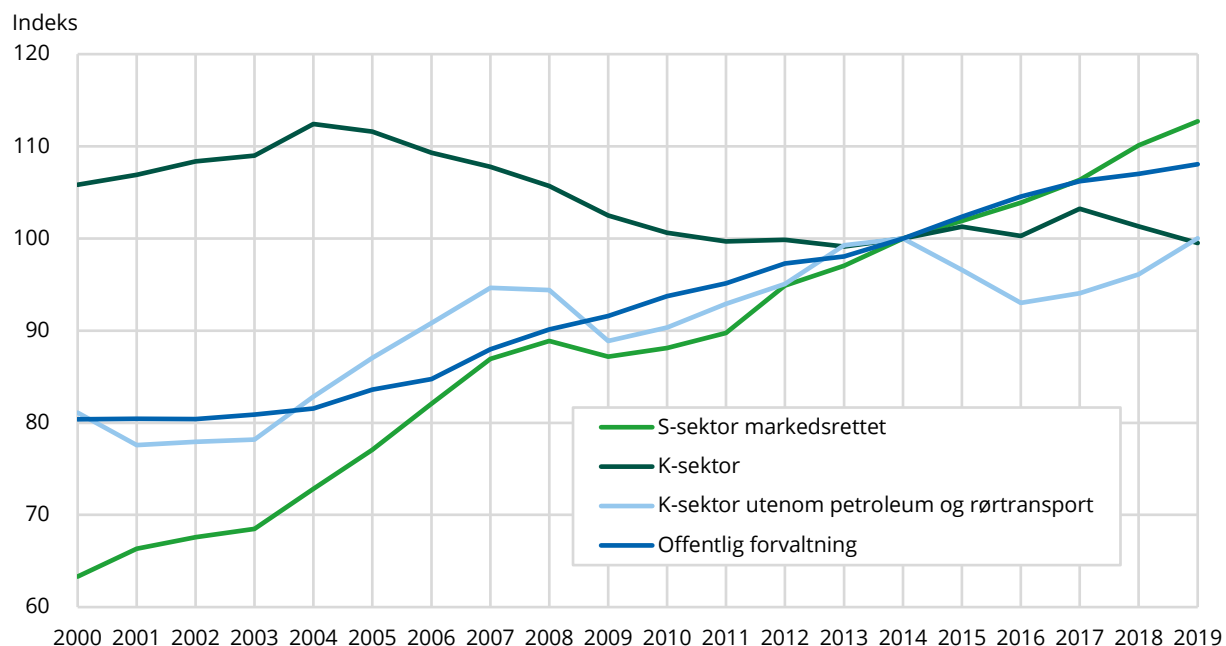
Figur 7.1a Andel sysselsatte personer (lønnstakere og selvstendige) i K-sektor. 2010–2019

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

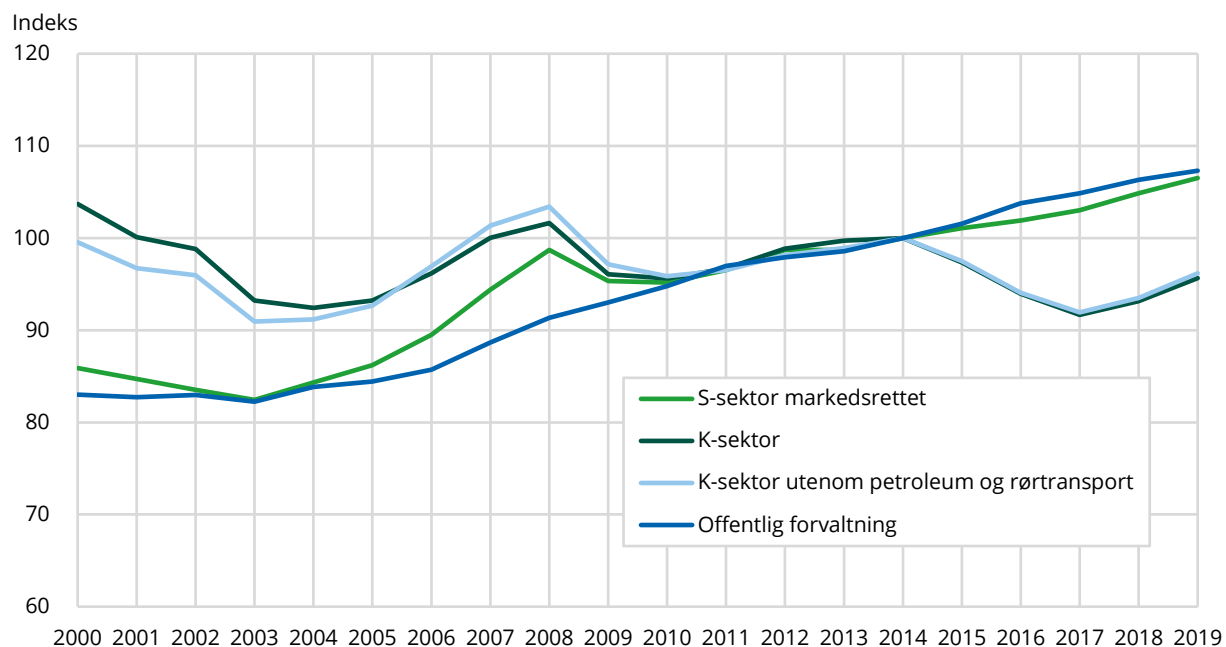
I det følgende konsentrerer vi oss om den nye K-sektor-inndelingen.

Utviklingen i bruttoproduktet i K-sektor samlet preges av at aktiviteten i petroleumsnæringen har avtatt gjennom perioden, målt i volum, se figur 7.1b. Holder vi petroleum utenfor, har K-sektor vokst i perioden, som ventet med større svingninger enn i offentlig forvaltning og markedsrettet S-sektor. Sistnevnte, som i stor grad består av tjenestenæringer, har hatt den klart største veksten i bruttoprodukt.

Figur 7.1b Bruttoprodukt i k- og s-sektor og i off. forvaltning. Faste priser. Indeksert. 2014=100

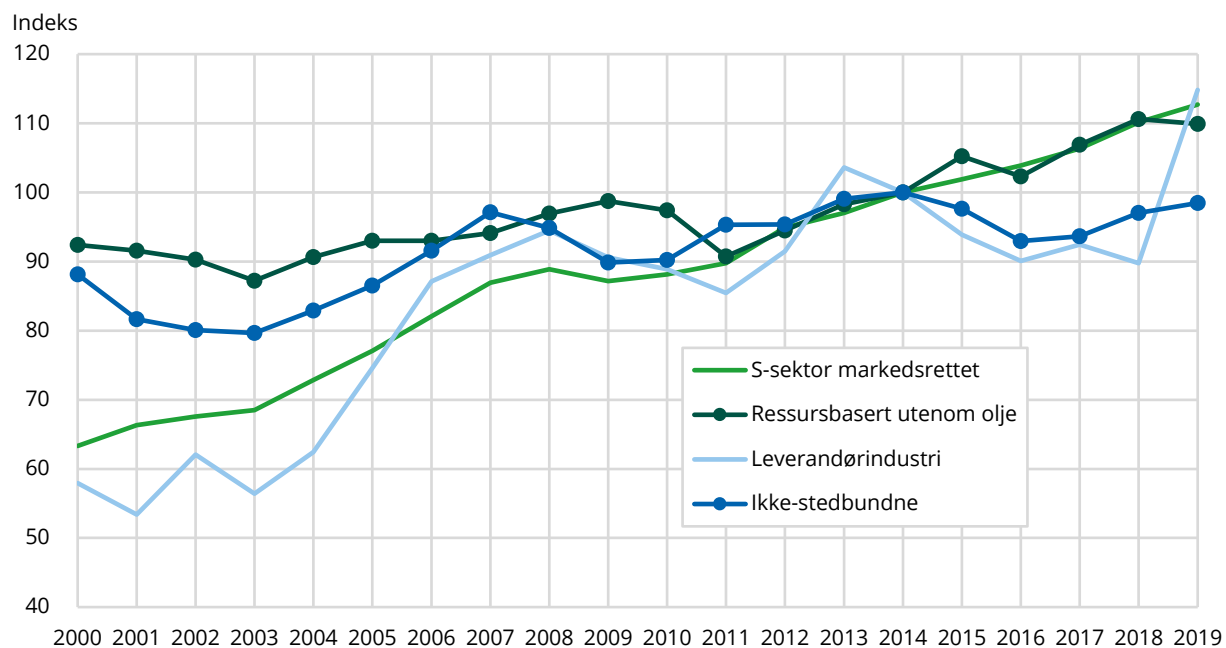
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Et annet mål på aktivitetsveksten er utviklingen i utførte timeverk, som vist i figur 7.2a. Her ser vi en betydelig vekst for markedsrettet S-sektor og offentlig forvaltning. Timeverkene i K-sektor svinger mer i takt med konjunktorene, men har holdt seg noenlunde rundt samme nivå i perioden 2000–2019. Dette gjelder særlig når vi holder petroleumssektoren utenfor.

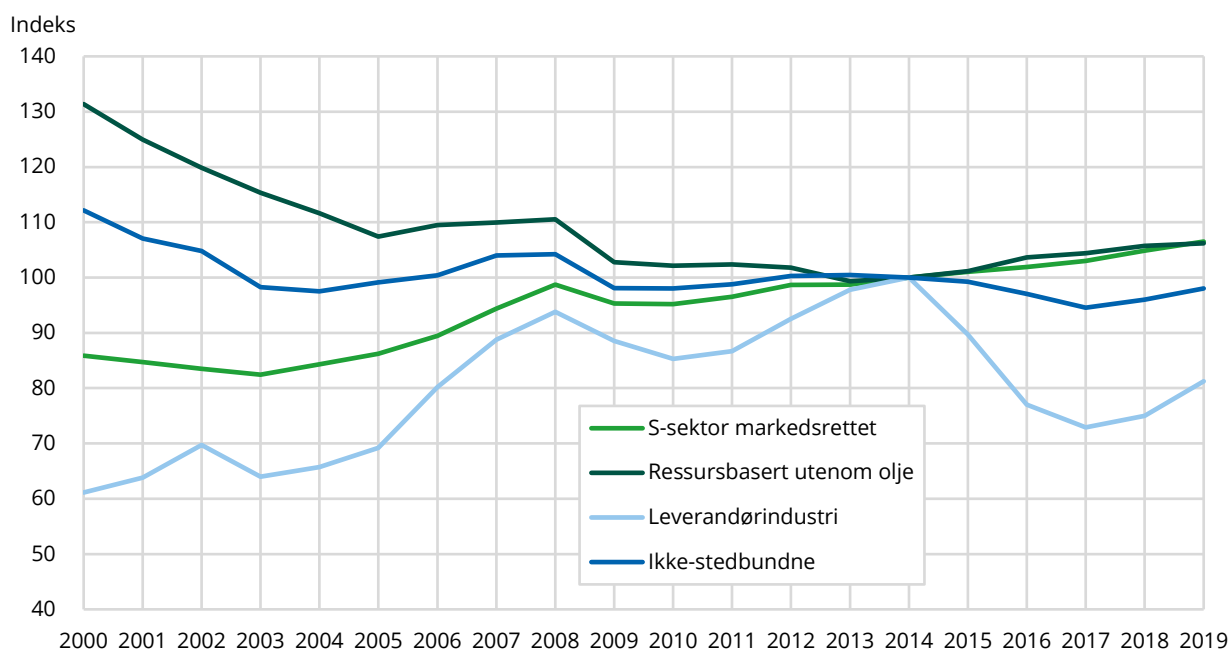
Figur 7.1c Bruttoprodukt i noe mer detalj. Faste priser. Indeksert. 2014=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.1c viser mer detaljer bak utviklingen i bruttoprodukt. Her ser vi at leverandørvirksomhet til petroleumsideindustri har hatt en kraftig og volatil vekst i perioden 2000–2019, mens veksten i ikke-stedbundne næringer og ressursbaserte utenom olje har vært mer dempet.

Figur 7.2a Utførte timeverk i k- og s-sektor og i off. forvaltning. Indeksert. 2014=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

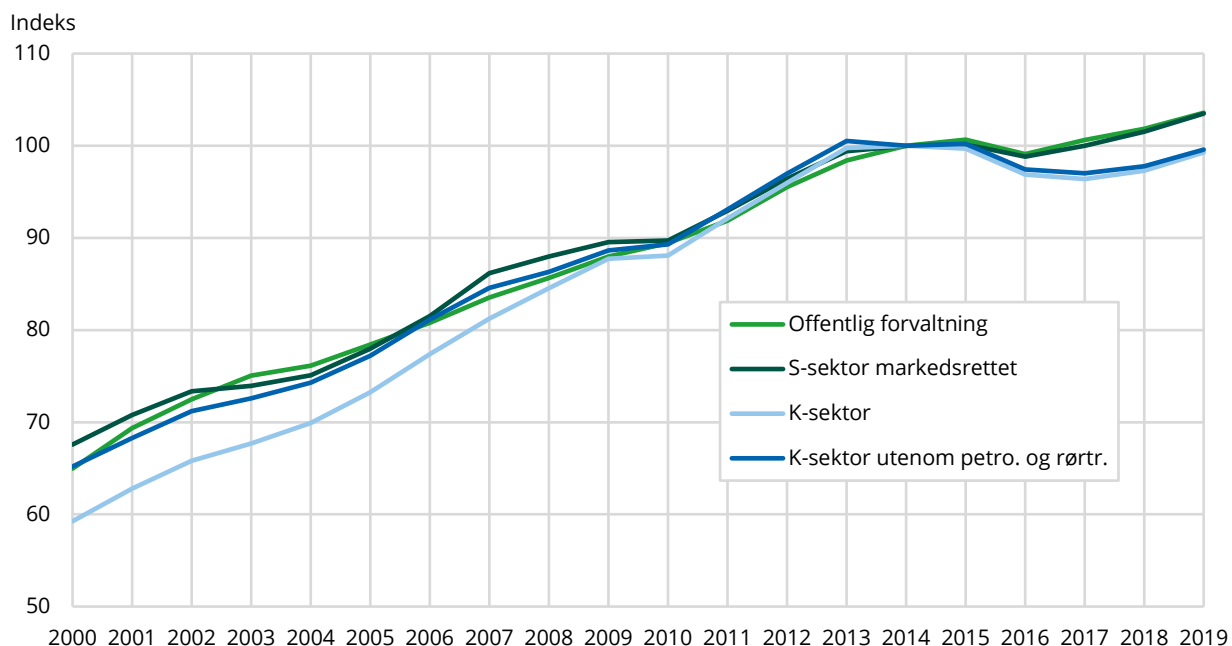
Figur 7.2b Utførte timeverk i K- og S-sektor i noe mer detalj. Indeksert. 2014=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.2b tegner et annet og interessant bilde. Både i ressursbaserte næringer utenom olje og ikke-stedbundne næringer falt sysselsettingen målt ved utførte timeverk gjennom de første ti årene av perioden 2000–2019. Deretter ser de ut til å ha stabilisert seg noe. I samme periode har timeverkene i leverandørindustrien fulgt konjunktorene, og de fikk seg en markert knekk etter oljeprisfallet i 2014.

7.2. Timelønnskostnader

Figur 7.3a Realtimelønnskostnader. Indeksert. 2014 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I perioden 2000–2019 har den største veksten i realtimelønnskostnader, definert som lønnskostnader per timeverk deflatert med NRs prisindeks for husholdningenes konsum, økt klart mest i K-sektor.¹⁴ Mye av dette skyldes særlig høy lønnsvekst i petroleumsnæringen, se tabell 7.1 og figur 7.3b.

Eika m. fl. (2013) viser at lønnsutviklingen i leverandørindustrien først begynte å stikke av fra andre næringsgrupper tidlig på 2000-tallet, etter relativt harmonisert utvikling fra tidlig 1970-tall. Vi ser den kraftige lønnsveksten på 2000-tallet i figur 7.3b, men vi ser også at lønnsveksten har vært svakere i leverandørindustrien enn i andre næringsgrupper etter 2012.

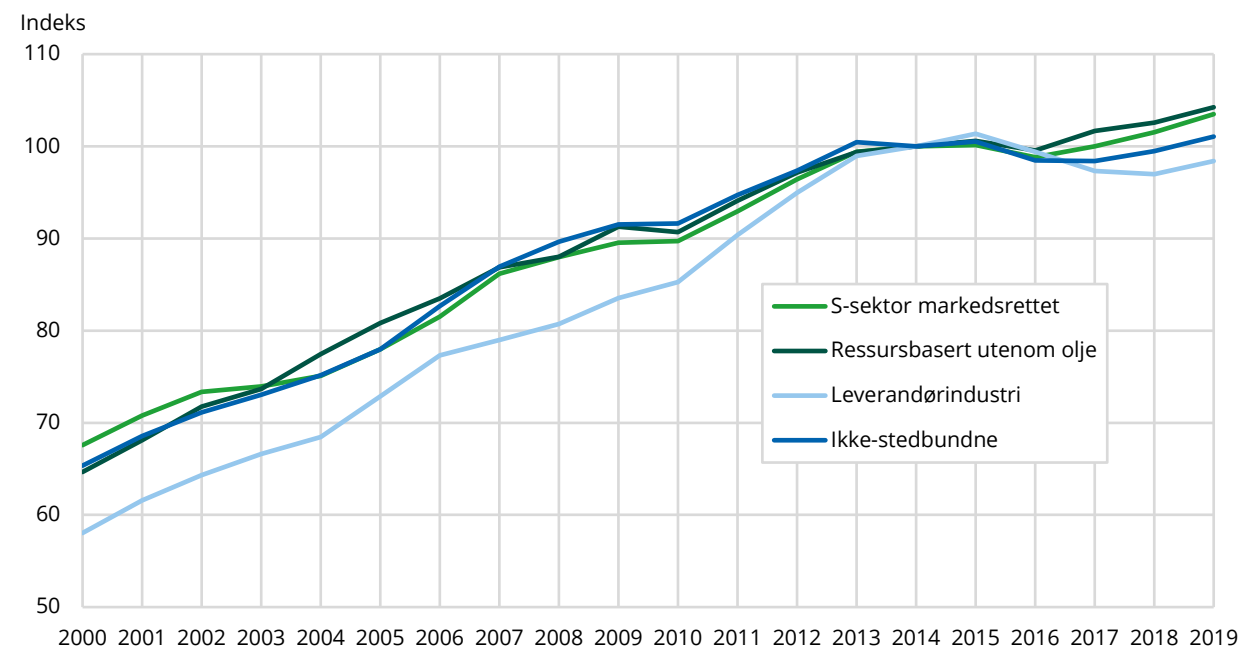
Tabell 7.1 og figur 7.3b illustrerer at dersom vi ser bort fra petroleumsrelaterte næringer har lønnsveksten i K-sektor, markedsrettet S-sektor og offentlig forvaltning vært svært lik de siste 20 år.

Tabell 7.1 Lønnskostnader per timeverk deflatert med prisindeksen for husholdningenes konsum

	Vekst i realtimelønnskostnad 2000-2019, prosent
Offentlig forvaltning	47,0
S-sektor markedsrettet	42,7
K-sektor	61,9
K-sektor utenom petroleum og rørtransport	48,7

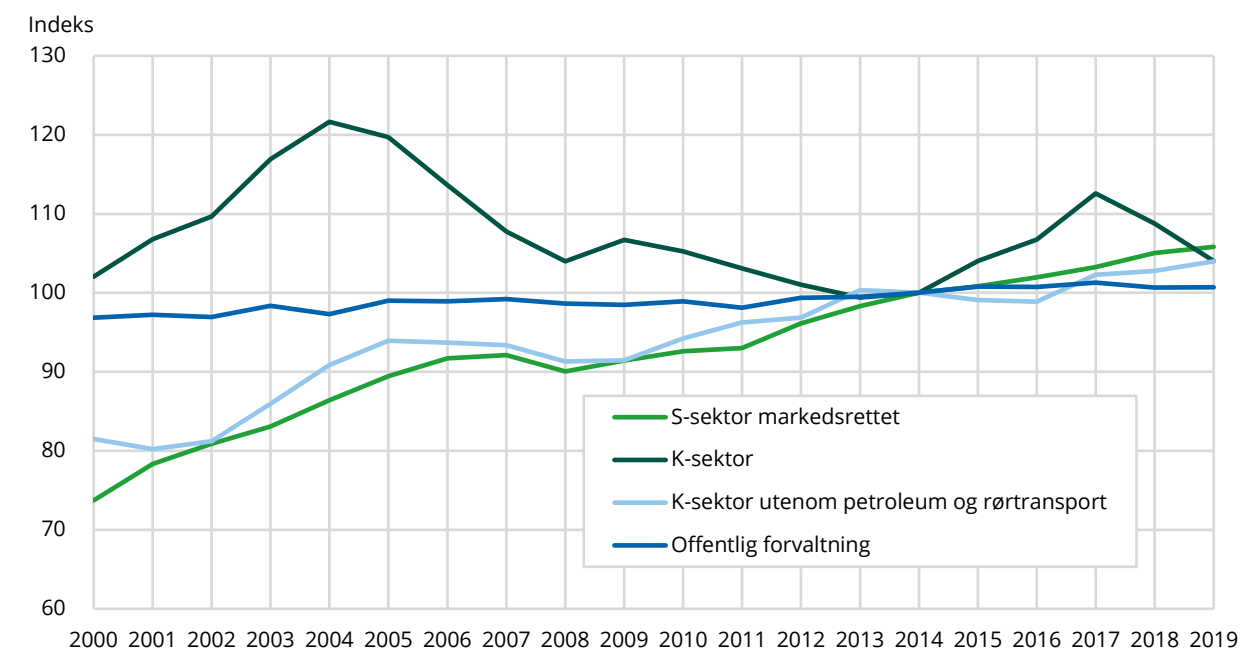
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

¹⁴ Merk at i hovedkursteorien er fokuset særlig på lønnsomhet i K-sektor og dermed den såkalte produsentreal lønn, ikke på utviklingen i konsumentenes kjøpekraft (konsumentreal lønn). For en utdyping av dette, se [Bjørnstad og Nymoen \(2015\)](#).

Figur 7.3b Realtimelønnskostnader i noe mer detalj. Indeksert. 2014 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.3. Produktivitet

Figur 7.4a Bruttoprodukt per timeverk i K- og S-sektor og i off. forvaltning. Indeksert. 2014=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

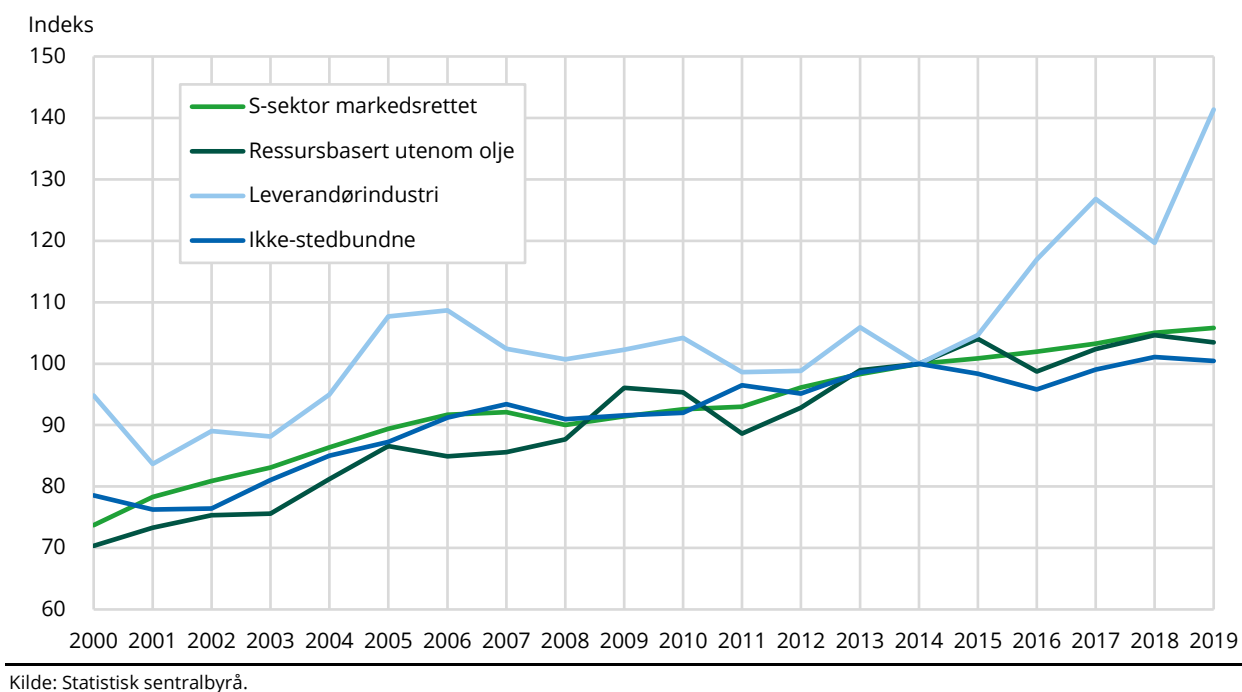
I hovedkursteorien spiller forløpet til produktiviteten i K-sektor en sentral rolle for lønnsdannelsen. I dette avsnittet måler vi produktivitet som forholdstallet mellom bruttoproduktet i faste priser og utførte timeverk.

Produktivitetsveksten i K-sektor utenom petroleum og rørtransport har vært omtrent på linje med utviklingen i markedsrettet S-sektor, se figur 7.4a. Merk også at produktivitetsveksten i K-sektor

samlet tiltar en del etter oljeprisfallet i 2014. Dette er tydeligere illustrert i figur 7.4b. Strammere kostnadskontroll i petroleumsnæringen og tilknyttede næringer kan muligvis ha spilt en rolle her.

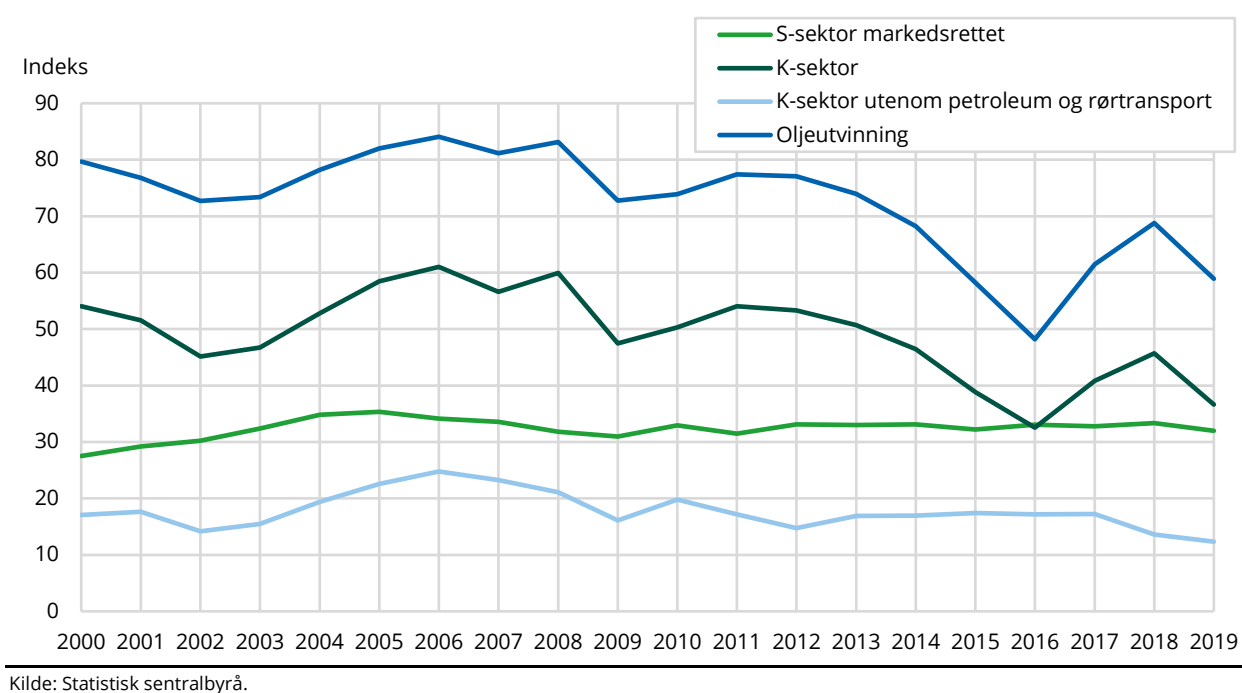
Ellers ser vi at produktivitetsveksten i resten av K-sektor har fulgt en noenlunde lik bane i perioden 2000–2019.

Figur 7.4b Bruttoproduct per timeverk i K- og S-sektor. Indeksert. 2014=100

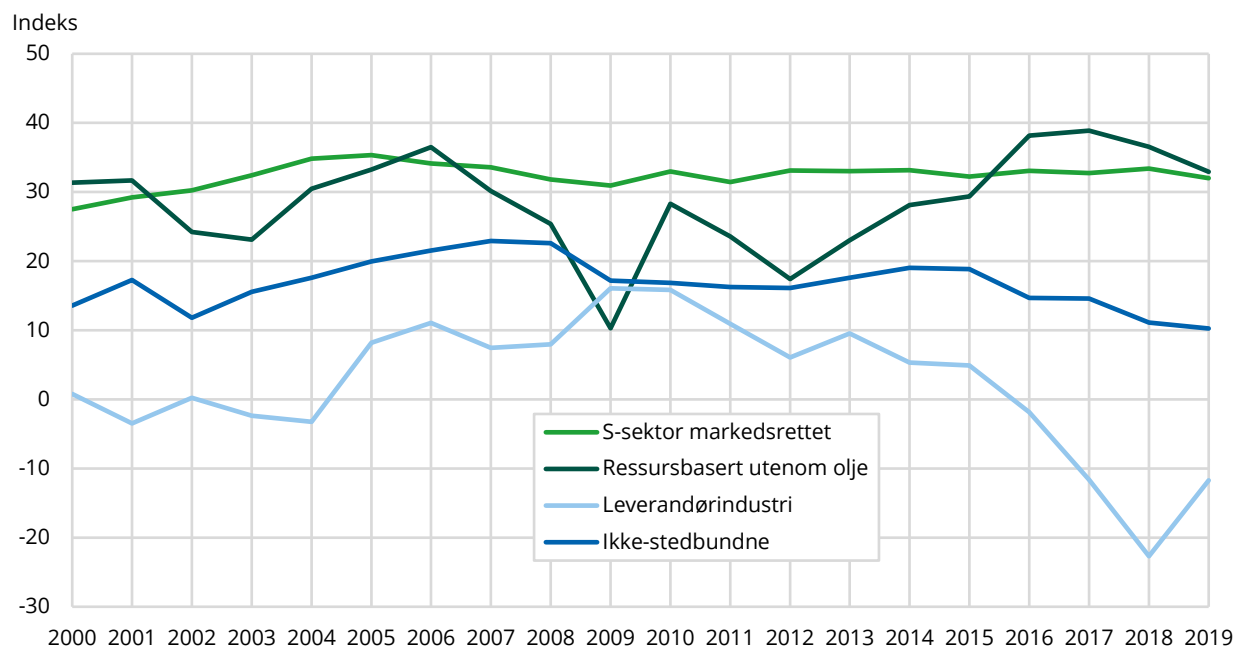
7.4. Lønnsomhet

Figur 7.5a Driftsresultatandel i K- og S-sektor. Netto driftsresultat som andel av faktorinntekt

Lønnsomhet og lønnsomhetsutvikling måles her ved driftsresultatets andel av faktorinntekt. Ikke uventet har oljeutvinning klart høyest lønnsomhet blant norske næringer. K-sektor for øvrig har betydelig lavere lønnsomhet enn markedsrettet S-sektor. Men utviklingen er ganske ulikeartet internt i aggregatet, som vi ser av figur 7.5b. Lønnsomheten i ressursbaserte næringer utenom olje har vært på samme nivå som i markedsrettet S-sektor, om enn mer volatil.

Figur 7.5b Driftsresultatandel i ulike deler av K-sektor

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

8. Avslutning

På et eller annet vis er alle næringer utsatt for konkurranse fra utlandet. Næringer kan være konkurransetsatte i produktmarkedene, på arbeidsmarkedet og i kapitalmarkedene. I denne studien har vi oppdatert analysen til Eika m. fl. (2013), og stort sett holdt oss til deres metodikk. Fokuset er konkurranse i produktmarkedene. Formålet med analysen har vært å klassifisere norske næringer etter hvor konkurransetsatte de er, og videre etter hva slags konkurranse de møter. I hovedsak bygger inndelingen på to forhold:

- andelene av næringenes verdiskaping som går til eksport
- importandelene i innenlandsk anvendelse av næringenes hovedprodukter.

Inndelingen i K- og S-sektor er ikke uproblematisk. For å få til en inndeling må vi sette en «opptaksgrense», som kan diskuteres, og bruke skjønn i enkelte tilfeller. Inndelingen betyr ikke at det vi kaller markedsrettet S-sektor er helt skjermet fra konkurranse fra utlandet. Det vil helt sikkert være mange bedrifter i disse øvrige næringene som føler en sterk konkurranse fra utlandet, og noen vil nærmest i sin helhet være rettet mot markeder i utlandet.

Våre beregninger gir en inndeling i K- og S-sektor som i stor grad overlapper med resultatene fra Eika m. fl. (2013). Det kan tolkes som at inndelingen har lyktes med å belyse enkelte strukturelle trekk ved norsk økonomi. Samtidig finner vi at K-sektor ikke er blitt mindre det siste tiåret, men utvidet med to nye næringer siden 2013, nemlig faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting samt transport utenom utenriks sjøfart. Den eneste næringen som ble vurdert å være K-sektor i 2013, men som nå ikke lenger oppfyller kravet til å være konkurransetsatt, er skogbruk.

Næringene vi klassifiserer som konkurransetsatte stod i 2019 for 16 prosent av antall sysselsatte personer i Norge. 15 prosent av de sysselsatte i fastlandsøkonomien jobber i konkurransetsatte næringer. Disse tallene var henholdsvis 14 og 11 prosent hos Eika m. fl. (2013). Økningen skyldes at K-sektor har blitt utvidet med to nye næringer, slik at sysselsettingen har fått et nivåskift. Samtidig falt sysselsettingen i K-sektor (både den gamle og nye inndelingen) en del mellom 2013 og 2017. Etter dette har tendensen vært en svak økning.

Næringer som i stor grad baserer seg på leveranser til utvinningsnæringen stod for 2,5 prosent, andre næringer direkte og indirekte basert på naturressurser stod for 4,5 prosent, mens det man kan kalle ikke-stedbundne næringer stod for 9 prosent.¹⁵ I 2010 var tilsvarende tall henholdsvis 3, 5 og 6 prosent.

Både i ressursbaserte næringer utenom olje og ikke-stedbundne næringer falt sysselsettingen målt ved utførte timeverk gjennom de første ti årene av perioden 2000–2019. Deretter ser de ut til å ha stabilisert seg noe. I samme periode har timeverkene i leverandørindustrien fulgt konjunktorene, og de fikk seg en markert knekk etter oljeprisfallet i 2014.

I perioden 2000–2019 har den største veksten i realtimelønnskostnader, her definert som lønnskostnader per timeverk deflatert med prisindeksen for husholdningenes konsum, økt klart mest i K-sektor. Mye av dette skyldes særlig høy lønnsvekst i petroleumsnæringen. Etter 2012 har lønnsveksten i leverandørindustrien vært svakere enn i andre næringsgrupper.

¹⁵ Utenriks sjøfart er her regnet som en ikke-stedbunden næring.

Referanser

Aukrust, Odd: [«Konkurransetsatte og skjermede næringer: historien om en idé»](#). Trykket i *Full sysselsetting og økonomisk vekst: Festschrift til Eivind Erichsen*, Oslo 1987

Bjørnstad, Roger og Ragnar Nymoen: ["Frontfagsmodellen i fortid, nåtid og framtid"](#). Utgitt av senter for lønnsdannelse, 2015

Eika, Torbjørn, Birger Strøm og Ådne Cappelen: [«Konkurransetsatte næringer i Norge»](#). Rapport 58/2013, Statistisk sentralbyrå

Evensen, Trude Nygård, Øyvind Woxmyhr Bersaas og Steinar Todsén: [«Mellomhandel og prosessering i nasjonalregnskapet. SSB»](#), Økonomiske analyser 4/2022

Greaker, Mads og Lars Lindholt: [«Ressursrenten i naturressursnæringene i Norge 1984-2021»](#). Rapport, Statistisk sentralbyrå 2022.

Holmøy, Erling og Kim Massey Heide: [«Norges langsiktige behov for konkurransetsatt næringsliv: Prinsipper og anslag»](#). SSB, Økonomiske analyser 2/2003

Lie, Einar: [«Rikdom på norsk»](#). Nytt norsk tidsskrift, vol. 29, utg. 1. 2012

NOU 2021: 5 [Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2021](#)

Figurregister

Figur 1.1	Eksport og import som andel av BNP Fastlands-Norge. Eksport med og uten petroleumseksporten. 1970–2021	10
Figur 1.2	Eksport som andel av BNP Fastlands-Norge fordelt på varer, tradisjonelle varer og tjenester. 1970–2021	10
Figur 1.3	Tjenesteeksport eksklusive bruttofrakter i utenriks sjøfart, 1970–2021. Andel av BNP Fastlands-Norge	11
Figur 1.4	Import som andel av BNP Fastlands-Norge. 1970–2021	12
Figur 1.5	Handelsbalansen, eksport og import i milliarder kroner. 1990–2021	12
Figur 1.6	Vare- og tjenestebalansen, rente- og stønadsbalansen og driftsbalansen overfor utlandet, 1981–2021. Milliarder kroner	13
Figur 2.1	Fordeling av samlet norsk eksport på ulike kategorier, 2019	14
Figur 2.2	Fordeling av norsk eksport på ulike kategorier utenom petroleumssektoren, 2019	15
Figur 7.1a	Andel sysselsatte personer (lønnstakere og selvstendige) i K-sektor. 2010–2019	29
Figur 7.1b	Bruttoprodukt i k- og s-sektor og i off. forvaltning. Faste priser. Indeksert. 2014=100 ...	30
Figur 7.1c	Bruttoprodukt i noe mer detalj. Faste priser. Indeksert. 2014=100	30
Figur 7.2a	Utførte timeverk i k- og s-sektor og i off. forvaltning. Indeksert. 2014=100	31
Figur 7.2b	Utførte timeverk i K- og S-sektor i noe mer detalj. Indeksert. 2014=100	31
Figur 7.3a	Realtimelønnskostnader. Indeksert. 2014 = 100	32
Figur 7.3b	Realtimelønnskostnader i noe mer detalj. Indeksert. 2014 = 100	33
Figur 7.4a	Bruttoprodukt per timeverk i K- og S-sektor og i off. forvaltning. Indeksert. 2014=100..	33
Figur 7.4b	Bruttoprodukt per timeverk i K- og S-sektor. Indeksert. 2014=100	34
Figur 7.5a	Driftsresultatandel i K- og S-sektor. Netto driftsresultat som andel av faktorinntekt.....	34
Figur 7.5b	Driftsresultatandel i ulike deler av K-sektor	35

Tabellregister

Tabell 2.1	Eksport i 2019 etter produkt som andel av norsk produksjon, samlet eksport og eksport utenom råolje og naturgass. Prosent	16
Tabell 2.2	Endringer i eksportandeler og andeler av samlet eksportproduksjon. Endring fra 2010 (hentet fra Eika m. fl. 2013) til 2019 (hentet fra tabell 2.1). Prosentpoeng	17
Tabell 3.1	Næringers produksjon for eksport i basisverdi som andel av deres produksjon i basisverdi (eksportandel) i 2019. Prosent	19
Tabell 3.2	Verdiskapingen i norske næringer som direkte eller indirekte går til eksport. Andeler i prosent	21
Tabell 4.1	Import i 2019 som andel i prosent av innenlandsk anvendelse og samlet import	22
Tabell 5.1	Standardavvik for driftsresultat som andel av faktorinntekt for ulike næringer, for noen forskjellige perioder. Næringer med eksportandel, importandel eller sum større enn 50 er uthevet. Sortert fallende etter standardavvik i perioden 2009–2019	24
Tabell 6.1	Utekonkurrerende næringer	25
Tabell 6.2	Hjemmekonkurrerende næringer; minst 50 prosent import til innenlandsk anvendelse av næringens hovedprodukt og ikke kategorisert som utekonkurrerende .	26
Tabell 6.3	Andre konkurranseutsatte næringer; sum eksportandel og importandel større enn 50/39 prosent. Verdiskapingen til eksport som andel av næringens verdiskaping (hentet fra tabell 3.2) og importandel fra næringens hovedprodukt (hentet fra tabell 4.1)	26
Tabell 6.4	Samlet oversikt over konkurranseutsatte næringer	27
Tabell 7.1	Lønnskostnader per timeverk deflatert med prisindeksen for husholdningenes konsum.....	32